

ЦЕНТЪР ЗА
ИКОНОМИЧЕСКО
РАЗВИТИЕ

Доклад на
Центъра за
икономическо
развитие

Икономиката на България

Октомври
2009

МЕНИДЖЪР.

ДОКЛАД НА ЦЕНТЪРА ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Икономиката на България

Октомври 2009

Под общата редакция на:

д-р по икономика Георги Прохаски, Лиляна Дудева

Авторски колектив:

Ангелина Борисова, д-р по икономика Анелия Дамянова,
Бленика Желепова, Ивалина Малчева, Георги Михайлов,
Даниела Петрова, Иван Такев, Катя Георгиева, Лиляна Дудева,
Мариана Сиракова, Мариета Цветковска, Станислав Славов,
д-р по икономика Теодора Нончева

**ЦЕНТЪР ЗА
ИКОНОМИЧЕСКО
РАЗВИТИЕ**

Икономиката на България

**ДОКЛАД НА ЦЕНТЪРА ЗА
ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ**

Октомври 2009

Издава "Мениджър"

Художествено оформление

Йохан Карлсон

Предпечат

"Мениджър"

Икономиката на България

Октомври 2009

ЦЕНТЪР ЗА
ИКОНОМИЧЕСКО
РАЗВИТИЕ

Съдържание

Макроикономическа динамика6
Икономически растеж6
Текуща сметка11
Външна търговия12
Преки чуждестранни инвестиции14
Инфлация15
Заетост и безработица16
Политика към предприятията19
Публични финанси27
Социална и здравна политика33
Екологична политика34
Финансова система36
Банкова система36
Лизингов пазар40
Застрахователен сектор41
Капиталов пазар43
Енергетика47
Транспорт50
Строителство и недвижими имоти55
Високи технологии и комуникации60
Туризм62
Селско стопанство65
Състояние на отрасъла65
Политика в областта на земеделието66
Регионална политика и европейски фондове68
Приложение: Избрани графики с прогнози на ЕК към 14.09.200972

Макроикономическа динамика

Икономически растеж

През второто тримесечие на 2009 г. спадът на българската икономика се задълбочи, но остава в значително по-умерен порядък в сравнение с доста от страните - членки на ЕС. Продължава и спадът на водещите световни икономики, но скоростта му се забавя. Въпреки обявената от Г-20 победа над световната икономическа криза - възпрян е опасният рязък спад на глобалната активност и са стабилизирани финансовите пазари - рано е да определяме икономическата ситуация като оптимистична. Скоростта на възстановяване ще следва скоростта на пренастройване на мисленето и поведението на всеки един тип икономически агенти - правителства и международни институции, финансови институции и фирми, домакинства и нестопански организации.

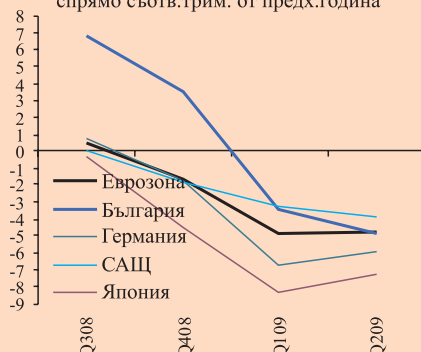
Българската икономика ще продължи да се движи надолу през втората половина на 2009 г., а вероятно и през част от следващата година. За третото тримесечие можем да очакваме по-голям общ икономически спад (около 6%) в сравнение с този за второто, поради очакванията ни за минимален или дори отрицателен растеж в сектора на услугите, което вероятно няма да може да се компенсира от очаквания от нас понижа-

ващ се спад в индустрията и нулев растеж в селското стопанство. Очакваме темповете на спад да се забавят през последното тримесечие на тази година (до около 5% общ икономически спад) и началото на 2010 година. За цялата 2009 г. очакваме спадът да е около 5%. Слаб растеж очакваме едва през второто или третото тримесечие на 2010 година.

Спадът на brutния вътрешен продукт за второто тримесечие се оказва малко по-слаб от някои очаквания. Предварителните данни на НСИ го оценяват на 4.9% за тримесечието и 4.2% за полугодieto на годишна база (Фиг. 1).

В сравнение с първото тримесечие от страна на **производството на БВП**

Фигура 1. Реален темп на БВП, %
спрямо съотв. трим. от предх. година

Източник: Евростат (07.10.2009)

забелязваме благоприятни промени в динамиката на индустрията и влошаване на динамиката в аграрния сектор и в сектор услуги. Въпреки че влошаването в сектор индустрия продължи и през второто тримесечие, спадът се забави - на 7.2% след спад с 12.4% за първото тримесечие (Фиг. 2). Това се дължи на забавяне на спада на добавената стойност както в промишлеността (от 14.5% на 8.7%), така и в строителството (от 6.1% на 3%), като последното е веро-

ятно най-вече от сезонен характер. В аграрния сектор спадът се задълбочи на 6.3% след 4.8% за първото тримесечие. От друга страна, сектор услуги, въпреки че продължи да расте и през второто тримесечие, все повече забавя растежа си - до 1.4%. По подотрасли на услугите разнопосочната динамика се запазва. Растежът в сектор услуги се дължи на групата отрасли "Финанси, кредит, застраховки; Операции с недвижимо и движимо имущество, бизнес услуги", чи-

Фигура 2. Компоненти на БВП, реален растеж на годишна база, %

Източник: НСИ, Национални сметки

ято добавена стойност продължава да расте на годишна база, макар и със забавяне (от 10.8% за първото тримесечие на 6.6% за второто), както и на групата "Държавно управление; Образование; Здравеопазване; Други услуги и дейност на неправителствени организации", чиято добавена стойност за второто тримесечие расте, най-вероятно поради предизборната обстановка (с 6.3%) след спад за първото. Задълбочи се спадът в групата отрасли "Търговия, ремонт на автомобили и битова техника; Хотели, обществения и обществен хранене; Транспорт и съобщения" - от 1.3% за първото на 6.4% за второто тримесечие, като най-съществен спад в тази група има в отрасъл транспорт, складиране и съобщения, където спадът достигна 9.3%.

Спадът на вътрешното търсене, който се задълбочи от 9.1% за първото на 13.3% за второто тримесечие, продължава да обуславя спада на икономиката от страна на **крайното използване на БВП**. Спадът на инвестициите леко се ускори на 16.3% (14% за първото тримесечие). Същевременно спадът на потреблението на домакинствата леко се забави до 5.6% (6% за първото тримесечие). С предизборната обстановка можем да свържем растежа, и то доста висок, на колективното потребление с 8.1% за второто тримесечие (при 1.2% за първото и спад с 5.8% за първото тримесечие м.г.). Продължава да се задълбочава и спадът във външната търговия със стоки и услуги, но нетният му ефект

е положителен и се подобрява, като допринася с 12 процентни пункта за смекчаване на общия спад на икономиката. През второто тримесечие продължава тенденцията на по-бързо свиване на вноса от това на износа, като същевременно спадът на вноса се задълбочава (от 21.1% за първото на 24.3 за второто тримесечие, докато при износа е обратното - спадът се забавя съответно от 17.4% на 15.8%.

Краткосрочните данни за реалната икономика на основните ни външни партньори и у нас от март насам като че ли се стабилизират. Данните за месеците на второто тримесечие се потвърдиха и с данните за динамиката на БВП за тримесечието (Фиг. 1). В Евроразона от юни насам месечната динамика на поръчките в преработващата промишленост е дори възходяща, а промишленото производство се колебае около едно и също ниво (Фиг. 3). Тези данни са основание да очакваме по-нататъшно забавяне на спада на БВП в тази група страни, респективно подобряване на външната среда за българската икономика, което вероятно ще се усети по-съществено у нас в началото на следващата година.

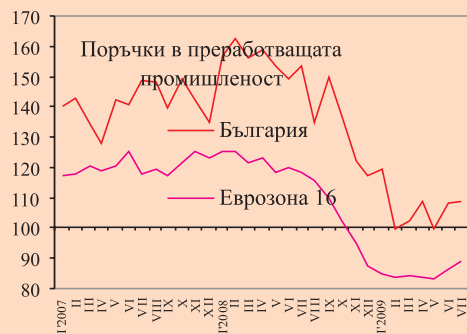
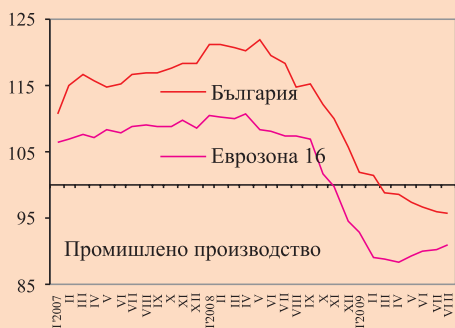
Спадът на производството в промишлеността у нас се сви през юни и юли до 18.2-18.7%, а за август - до 15.9%, след като се ускоряваше до май (до 22.1%). За август спрямо юли месечният спад е 7.8% и е по-слаб в сравнение с месечния спад година назад (10.9%). От май насам е налице свиване на спада на годишна

база и в трите основни промишлени отрасли - в *добивната промишленост* от 28.4% за май на 17.7% за август, в *преработващата промишленост* - от 23.4% на 18.8%, в *производството и разпределението на ел. и топлоенергия и газ* намаляването на производството на годишна база се забави от 16.6% през май на 6.3% за август. Тази тенденция е основна да очакваме, че **спадът на продукцията и на добавената стойност в промишлеността ще продължи да се свива на годишна база**. За това очакване основание ни дава и липса-

та на съществени промени в показателя за бизнес климата в промишлеността, който през септември дори леко се подобрява поради подобрени очаквания на бизнеса за бизнес състоянието на промишлените предприятия през следващите шест месеца и преобладаващи очаквания за задържане на производството на настоящото ниво.

В строителството продължава започналият от май спад на продукцията на годишна база и ако има тенденция, тя е, че спадът леко се ускорява. За сравнение - за май и ав-

Фигура 3. Индекси в промишлеността, строителството и търговията на дребно, сезонно изгладени, 2005 = 100, %

густ спадът общо на строителната продукция на годишна база е съответно 14.9% и 17%, в *сградното строителство*, чиято продукция е 66% от общото строително производство, спадът нараства от 19.6% за май на 22.6% за август. Сравнително доста по-слаб остава спадът в *гражданското строителство*, който също леко се ускорява обаче - от 3.9% за май на 4.2% за август, като до април все още растеше (с 2.8% за април след 6.1% за март). **В предстоящите тримесечия спадът на продукцията и на добавената стойност в строителството ще продължи и най-вероятно ще се задълбочи.** В подкрепа на това ни очакване е фактът, че през септември бизнес климатът в строителството продължи да се влошава, като строителната активност се оценява от анкетираните като намалена, а прогнозите им за нея през следващите три месеца са в същата посока.

Започналото от май задълбочаване на спада на годишна база при приходите от продажби **в търговията** продължава и до август (от спад с 14.9% за май до 19.1% за август). В търговията *на едро* спадът на продажбите се задълбочава от 13% за май до 18.5% за август, докато в търговията *на дребно* не се наблюдава ускоряване на спада, който се колебае около 10%. Растеж, слаб, но леко ускоряващ се, има единствено в търговията на дребно с храни, напитки и тютюневи изделия (от 1.9% за май до 2.5% за август). Продължава да се задълбочава спадът в най-влошената тър-

говска дейност - *търговията с автомобили*, където приходите от продажби за май са с 38.4% по-малко на годишна база, а за август спадът им е вече 48.2%. **Активизиране в отрасъл търговия в предстоящите месеци би могло да се очаква** в резултат на едновременното въздействие върху търсенето на ниските цени и при евентуално стабилизиране на цялостната вътрешноикономическа среда около очакванията за постепенно излизане от рецесията, което може да стимулира харченето за сметка на спестяването. След като от май до август показателят за бизнес климата в търговията на дребно се влошаваше, през септември е отбелязано леко подобрение, което е още едно основание да очакваме начало на активизиране на търговията в страната като цяло.

От началото на годината в жп **транспорт** имаше ежемесечно задълбочаване на спада на годишна база (в превозите на товари - от 19.8% за януари до 42.4% за август; извършената работа - съответно от 22% до 45.4%). За септември - след нарастване на месечна база - спадът на годишна база остава значителен, но е вече съществено по-малък в сравнение с предходните месеци (за септември - 34% за превозените товари и 36.6% за извършената работа). Това е основание да очакваме, че приносът на транспортния сектор през второто полугодие ще е по-благоприятен за общата икономическа динамика в сравнение с първата половина на годината.

Очакванията ни за влошаване на динамиката на добавената стойност в сектор услуги като цяло, като изключим търговията, са свързани с влошаване на показателя за бизнес климата в сектора, който - след няколкомесечно покачване - през август и септември се влошава.

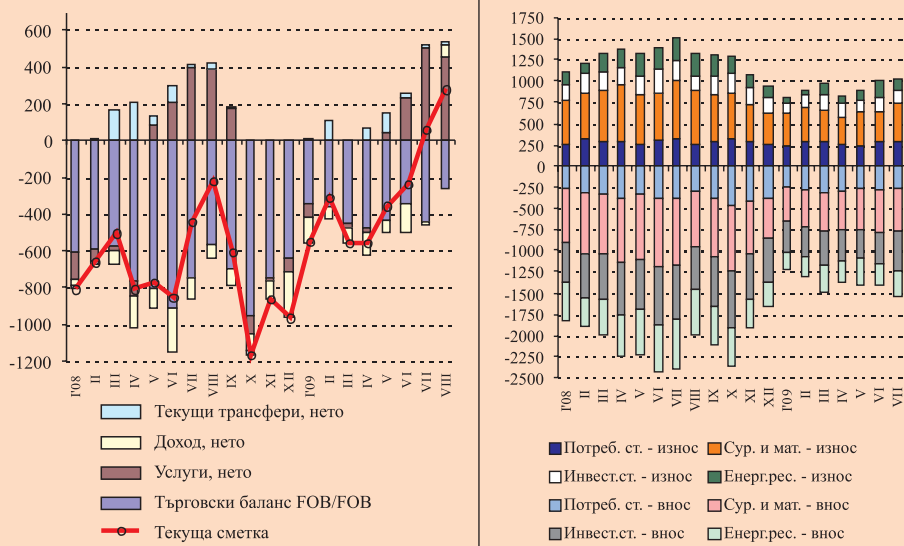
Същевременно трябва да обърнем внимание на подобряването на общия показател "доверие на потребителите", който дава позитивни сигнали за икономическите усещания на потребителите, които са и огромна маса от икономически агенти. Последните данни по това наблюдение са от юли и позитивизмът в тях вероятно може да се свърже с повишени следизборни очаквания на потребителите. Факт е, че след като от януари 2008 г. доверието на потребителите вървеше все надолу, като низходящата му тенденция като цяло започна още от април 2007 г., през юли - в разгара на кризата у нас - той се покачва (с 5.5 пр. пункта). Показателят за очакванията на потребителите за икономическата ситуация през следващите 12 месеца (втората половина на 2009 и първата на 2010 г.) се подобрява с почти 17 пр. пункта; след рязкото покачване на негативните очаквания за безработицата, започнало от октомври м.г., през юли е регистрирано понижаване - поради изместване на очакванията към по-умерени мнения. Доколко тези резултати в анкетата отразяват до голяма степен следизборно въодушевление или усещания за реални положителни пренаст-

ройки в икономиката, ще покаже следващото наблюдение, което се провежда през октомври.

Текуща сметка

Факторите, водещи до свиване на дефицита по текущата сметка на платежния по баланс, започнало **от декември м.г. насам**, продължават да действат в същата посока. За два поредни месеца - юли и август - салдото по текущата сметка е дори положително, каквото се случваше и преди 5-6 години в летния период. Дефицитът за периода януари-август намалва вече повече от два пъти в сравнение с дефицита за същите месеци година назад - от 5.05 млрд. евро на 2.2 млрд. евро. Съотношението му спрямо годишния БВП (оценен от БНБ в размер на 33.48 млрд. евро) съответно се подобри - от 14.8% на 6.6%. Покритието му с приток на преки инвестиции в страната обаче се влоши - от 91.2% на 88.6% на годишна база.

Намаляването на дефицита по текущата сметка за осемте месеца с 56% спрямо дефицита година назад се дължи в най-голяма степен на спада с 44% на дефицита по търговското салдо - от 5.6 на 3.1 млрд. евро. Този спад от своя страна е резултат на запазващата се тенденция на понисък номинален спад на износа (fob) спрямо спада на вноса (fob) - за януари-август съответно с 29.9% и 34.9%, като ножицата в темповете на спад продължава да се разтваря в полза на износа (за сравнение за януари-май те бяха 30.7% и 33.4%). По-

Фигура 4. Текуща сметка по компоненти и стокообмен по групи стоки (FOB/CIF), млн. евро

Източник: БНБ, Платежен баланс

добряването на положителното салдо по услугите - от 782 млн. евро на 1121.8 млн. евро - също допринася за подобряването на дефицита по текущата сметка. Продължава да се подобрява и отрицателното салдо по дохода - от 804 на 592 млн. евро. Салдото по текущите трансфери продължава да е положително, но намалява на годишна база (Фиг. 4). При очаквания за запазване на основните параметри на външната среда свиването на дефицита по текущата сметка ще продължи да се проявява и занапред.

Външна търговия

Външната търговия на страната продължава да се свива, като за периода януари-август стокообменът

намалява с 1/3 (до 18.49 млрд. евро) в сравнение със същия период на 2008 г. (27.6 млрд. евро). Особено силно е съкращаването на търговията през второто тримесечие - с повече от 37% на годишна база. Дефицитът по *търговския баланс (FOB/CIF)* също се свива и за осемте месеца на годината възлиза на 3.6 млрд. евро, или 10.8% от прогнозния БВП (при 18.9% една година по-рано). Продължава тенденцията на изпреварващо съкращаване на вноса в сравнение с износа - 35% срещу 30% за осемте месеца и 25% срещу 34% за август. В резултат на това реализираният от началото на годината *износ (FOB)* достига малко над 7.4 млрд. евро (при 10.59 млрд. евро една година по-рано), докато вносът

(CIF) възлиза на 11.07 млрд. евро (при 17.03 млрд. евро за осемте месеца на миналата година).

Драстичното свиване на вноса е свързано със съкращаване на вътрешното потребление и преди всичко с намаляване на икономическата активност в страната. Като един от факторите за сравнително по-малкото свиване на износа може да се посочи заеманият от българската експортна продукция по-нисък ценови сегмент на пазара. Проучванията сочат, че потребителското търсене в период на криза се преориентира към изделия с по-ниски цени, но с достатъчно високо качество.

Настъпват сериозни промени в *стоковата структура* - поради резкия спад в цените и търсенето на международния пазар стойностният обем на изнесените нефтопродукти пада наполовина, на суровините като цяло - с почти 40%, а на металите - с близо 2/3. Експортът на потребителски стоки е най-слабо засегнат от свитото потребление, като дори износът на храни и цигари расте. При инвестиционните стоки намалението е в рамките на общото. В резултат на това неравномерно съкращаване на износа се наблюдава промяна в относителните дялове на четирите основни стокови групи - суровините и енергийните ресурси губят своето значение, инвестиционните стоки запазват дела си, а потребителските го увеличават от 20 на 28%. Намалената икономическа активност в страната е причина за промените в структурата на вноса - съкращава се напо-

ловино вносът на инвестиционни стоки и на енергийни ресурси, с близо 2/3 - този на метали, и дори с още повече този на автомобили. Въпреки това промяната в относителните дялове тук не е толкова голяма, както при износа.

Колкото до *основните търговски партньори*, независимо от разразилата се икономическа криза в Европа страните от ЕС не само че не отслабват ролята си, но и увеличават дела си в българската външна търговия - както в износа (от 59.7% на 65% за януари-август 2009 г.), така и във вноса (от 49.6% на 60%). Вътре в тази група партньори се наблюдават големи различия - износът за новите страни членки намалява по-слабо от този за старите, а при вноса е обратното, което е показателно за нарастващата роля на тези пазари. Въпреки свитото потребление износът за основните ни партньори Германия и Италия намалява с много по-малък процент от общия експорт или от този за ЕС, докато вносът се съкращава по-сериозно и отрицателното търговско салдо намалява. Делът на балканските страни в износа пада от 18% на под 15% заради съкращения с над 50% експорт за Турция и Сърбия. Нараства износът за арабските страни - в резултат на усилията на редица експортно ориентирани предприятия да пренасочат продукцията си към нови, по-малко засегнати от глобалната криза пазари. Драстичният спад в цените на енергийните ресурси доведе до свиване на вноса от Русия почти наполовина.

Поради голямата зависимост на българския износ от състоянието на европейските пазари всяка положителна промяна в европейската икономика (като регистрирания слаб ръст в Германия и Франция) открива възможност за излизане от кризата на експортно ориентираните производства. За целта обаче са необходими нови маркетингови подходи, разработване на нови пазарни ниши, създаване и лансиране на нови продукти и налагане на собствена марка, което при сегашната конюнктура е доста трудно. При неясните перспективи за излизане на основните ни търговски партньори от кризата би било успех, ако темпът на свиване на износа се задържи на сегашното си ниво и годината приключи с 30% по-малък експорт в сравнение с 2008 година.

Преки чуждестранни инвестиции

За осемте месеца на годината в страната са влезли над 1.95 млрд. евро преки чуждестранни инвестиции, което представлява 5.8% от прогнозирания БВП. Тези инвестиции покриват едва 54% от дефицита по търговския баланс (*FOB/CIF*). Не трябва да се забравя, че тези първи данни ще бъдат ревизирани впоследствие поне три пъти и, следвайки аналогията от предишни периоди, можем да допуснем, че те ще бъдат завишени значително. Много е вероятно прогнозираният от нас обем на ПЧИ за годината от 3 млрд. евро вече да е надхвърлен и за 2009 г. да достигне ниво от 3.5 - 4 млрд. евро.

Безспорно заради кризата някои инвеститори промениха първоначалните си планове - замразяват строителството, отлагат проекти, свиват инвестициите. Други продължават да работят по започнати вече обекти. Има и инвеститори, които в условията на криза действат активно за развитието на бизнеса си след този период и точно те залагат на потенциала на България като страна, която има много да навакса и да догонва другите страни - членки на ЕС.

2010 г. ще бъде годината с най-ниски ПЧИ от последните години, като вероятно нивото им ще спадне до 2.5 - 3 млрд. евро. Смятаме, че след това притокът на ПЧИ ще продължи предвид икономическия потенциал на страната и сравнително добрите условия за бизнес, но размерът му няма да успее да достигне този от последните две години (8.6 млрд. евро за 2007 г. и 6.5 млрд. евро за 2008 г.), когато основен двигател бяха строителството и пазарът на имоти. Всичко ще зависи от диверсификацията на икономиката след кризата и способността ѝ да се насочи към иновативни производства. Засега остава висок потенциалът за изграждане на логистични и индустриални площи, както и на различни енергийни обекти. Вероятно влияние за привличане на повече ПЧИ ще окаже и заявеното намерение на правителството за усилено изграждане на инфраструктурни обекти и за оптимизиране дейността на БАИ.

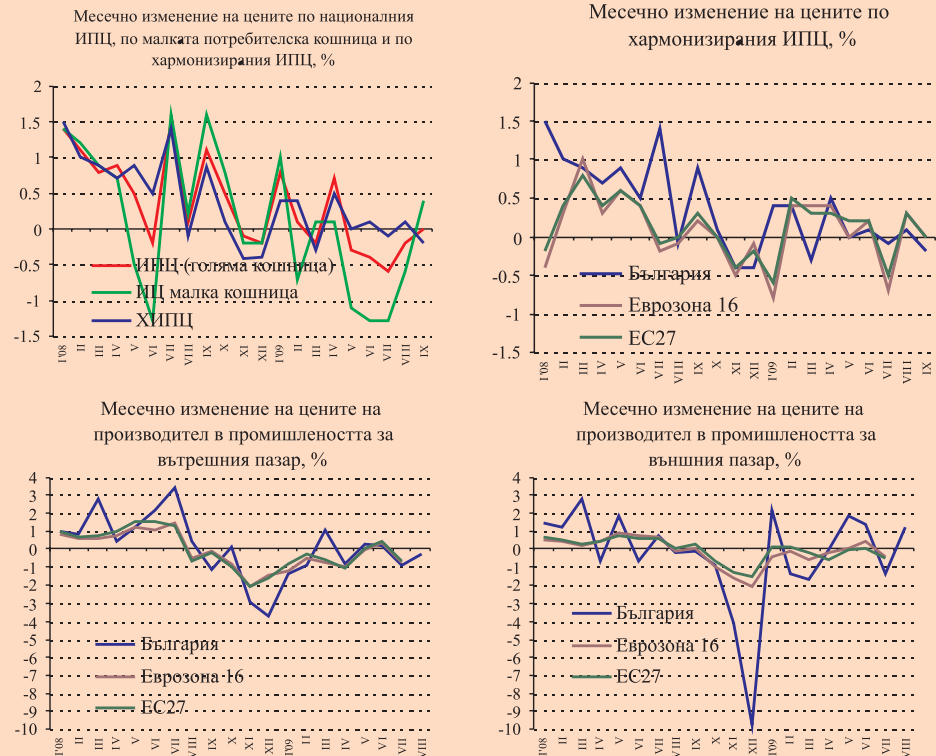
Инфлация

Септември е вторият пореден месец на 2009 г., когато натрупаната инфлация от началото на годината има отрицателна стойност - спрямо декември 2008 г. потребителските цени по националния индекс (ИПЦ, който отразява цените на потреблението на българските домакинства) са намалели с 0.1%. Месечното изменение за септември е нулево, а месечна дефлация беше регистрирана в 5 от останалите 8 месеца. За задържане на потребителските цени в

страната ще продължават да въздействат ниските международни цени, вследствие на това и ниските цени на производител на вътрешния пазар, а също така и липсата на натиск от страна на вътрешното потребление (Фиг. 5).

Тенденцията на забавяне на инфлацията на годишна база, започнала от юли 2008 г., достигна почти до стопяването ѝ - за септември спрямо септември 2008 г. инфлацията е едва 0.2% (за януари тя беше 7.1%, а за юни - два пъти по-ниска, 3.7%).

Фигура 5. Потребителски цени и цени на производител

Източник: Евростат, НСИ

По хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ, в който освен българските участват и чуждестранните потребители на територията на страната) септември е с месечна дефлация 0.2%, а не с нулево изменение както по ИПЦ. По този индекс натрупаната инфлация за деветте месеца е 1%, а годишната - 0.2%, твърде ниски стойности, сравними с тези в целия ЕС.

В изменението и на двата индекса най-съществено влияние е оказало намаляването на цените в групите "Транспорт" и "Свободно време, развлечения и културен отдих".

С най-голяма амплитуда продължават да са измененията в потребителските цени по малката потребителска кошница. За септември по този индекс вече има инфлация (0.4%), след поредица от месеци с дефлация, а натрупаното изменение от началото на годината е отрицателно, т.е. цените по тази кошница са с 3.6% пониски, отколкото през декември 2008 година.

Месечните бизнес наблюдения на НСИ към септември открояват признаци на очаквания за слабо покачване на продажните цени в промишлеността и търговията в следващите месеци. От юли до септември балансовият показател на очакванията за продажните цени в промишлеността започна леко да се покачва и вероятно това е сигнал, че е налице известно активизиране на търсенето на промишлена продукция. В строителството вече десети месец преобладават очаквания за запазване на

продажните цени. И през септември очакващите понижаване са повече от очакващите покачване. Сравнително слабите колебания в очакванията на търговците на дребно относно продажните цени, наблюдавани от началото на годината, са последвани през септември от по-рязко покачване на очакванията за повишаване на цените, кореспондиращо с подобряване на очакванията за повече продажби. В сектора на услугите продължават очакванията за намаляване на цените, кореспондиращо с влошаване на бизнес климата в сектора.

Сред потребителите, въпреки че традиционно преобладават мненията, че потребителските цени са се повишили, от юли м.г. до последното юлско наблюдение показателят за оценките им върви надолу, тъй като расте делът на хората, според които цените не се променят или се понижават, и това кореспондира с дефлацията, отчетена по индексите на потребителските цени. Също така низходящ тренд от юли м.г. насам продължава да има и показателят за инфлационни очаквания през следващите 12 месеца.

Вътрешните и външните фактори за липса на инфлационен натиск ще продължават да действат и занапред и за цялата 2009 г. едва ли ще се натрупа дори и 1% годишна инфлация.

Заетост и безработица

Икономическият спад през първата половина на 2009 г. бе съпроводен с ускоряващо се свиване на заетост-

та. След като за първото тримесечие икономиката се сви с 3.5% на годишна база, а заетостта (по методология на националните сметки на НСИ) намаляс с 0.3%, задълбочаването на икономическия спад през второто тримесечие до 4.9% бе съпътствано и с по-голям спад на заетостта (с 1.8%). Все пак по-ниските темпове на спад на заетостта вероятно отразяват стремежа да се запазят работните места дори и с цената на намаляване на производителността - и в двете първи тримесечия на 2009 г. БВП на един зает е намалясал реално с по 3.1% спрямо равнището година по-рано.

Най-потърпевши са заетите в промишлеността - там спадът на заетостта е най-съществен и продължава да се задълбочава бързо и многократно. След като през третото и четвъртото тримесечие на м.г. заетите в този отрасъл намаляха на годишна база съответно с 3.3 хил. и със 7.4 хил., а за първото тримесечие на тази година намалението бе с 35.8 хил., то за второто тримесечие заетите в промишлеността са вече с 57 хил. по-малко спрямо година назад, при общо 73 хиляди за икономиката като цяло. В строителството имаше макар и слабо нарастване на заетостта за първото тримесечие (с 1.1 хил., при 28.3 хил. за първото тримесечие на 2008 г.), но за второто заетите в отрасъла са вече с 2.8 хил. по-малко на годишна база. Единствено в групата отрасли "Финанси, кредит, застраховки; Операции с недвижимо и движимо имущество, бизнес услуги"

има нарастване на заетостта през второто тримесечие на годишна база (с 2.5 хил.), което обаче е значително по-малко от нарастването за първото тримесечие (с 19.1 хил.). По вид на заетостта в промишлеността броят на наетите намалява на годишна база с 54.4 хил. (при общо 68.6 хил. за цялата икономика), а на самонаетите - с 3.1 хил. (при общо спад на самонаетите в икономиката с 4.3 хил.). Интересно е да се отбележи, че в аграрния сектор броят на наетите продължава да расте (за първото тримесечие те са с 2.9 хил., а за второто - с 2.2 хил. повече на годишна база), а самонаетите намаляват съответно с 2.1 и 2.8 хил., което може да е свързано с процеси на окрупняване на селскостопанското производство, респективно заетостта, в търсене на изход от кризата.

Тримесечната безработица, по данните на наблюдението на работната сила, нарасна на годишна база през второто тримесечие на 2009 г., за разлика от тенденцията на намаляване, наблюдавана все още до първото. Спрямо година назад общият брой на безработните лица за второто тримесечие, установен с това наблюдение, се е увеличил с 15.4 хил., докато за първото тримесечие имаше намаление с 6.6 хиляди. Общият брой на безработните през второто тримесечие е със 7% повече спрямо година по-рано, а на безработните младежи - с 5%. Същевременно продължително безработните продължават да намаляват, макар и по-бавно, отколкото през първото

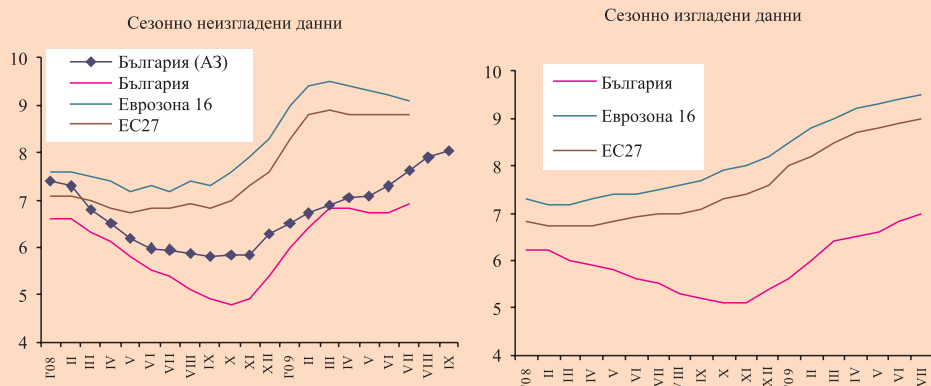
тримесечие (съответно с 5.1% и с 15.6% по-малко спрямо година назад). Най-вероятно към тази категория са преминали част от безработните до 1 година, а част от продължително безработните са преминали към категорията на обезкуражените, тъй като за второто тримесечие обезкуражените са се увеличили с 18.6 хил. (за първото увеличението им беше с 6.6 хил., а за последното тримесечие на м.г. имаше даже намаление на годишна база). За разлика от първото тримесечие, когато данните от наблюдението показваха леко намаляване на *коэффициентите на безработица* на годишна база, за второто те нарастват: общата безработица - от 5.8 на 6.3%, безработицата в групата 15-64 години - от 5.9 на 6.4%, младежката - от 13.1 на 14.6%, само коефициентът на продължителната се запазва на 2.9%.

Икономическата активност на населението на възраст 15-64 г. на-

малява незначително на годишна база (от 67.9% на 67.6% от населението в тази възрастова група). Броят на заетите намалява (с 66.5 хил. до 3249 хил.), а броят на безработните се увеличава (с 15 хил. до 221.2 хил.). Същевременно намалява и броят на икономически неактивните в тази възрастова група (с 3.2 хил. до 1662 хил.). Нарастването на броя на обезкуражените в тази група (с 19 хил. до 171 хил.) се дължи почти поравно и при двата пола, докато през първото тримесечие се дължеше изцяло на нарастването на обезкуражените мъже.

За периода януари-март безработицата у нас беше все още в сходен порядък като тази година назад и данните на наблюдението на работната сила за първото тримесечие са в синхрон с месечните данни на Агенцията по заетостта за първите три месеца. За разлика обаче от тенденцията в годините преди кризата,

Фигура 6. Коэффициент на месечна безработица, %

Източник: АЗ, Евростат

когато от началото на годината регистрираната месечна безработица постепенно намаляваше на месечна база, от началото на тази година до юни тя ежесечно расте (Фиг. 6). За второто тримесечие безработицата и по двете статистики вече надхвърля нивата си спрямо година назад и тази тенденция ще продължи и в средносрочен план. За септември регистрираната безработица е 8.03%, с което се надхвърля, макар и съвсем леко, нивото от 8%, около което се движеше последно през пролетта на 2007 г. Безработицата ще продължи да се увеличава занапред в резултат на реструктуриране на заетостта в строителството и услугите.

По наша оценка регистрираната безработица ще достигне своя пик от около 9-9.5% в зимните месеци на 2009-2010 г., след което ще се задържи около това ниво и ще започне да пада, макар и по-бавно, с очакваното през второто полугодие на следващата година възстановяване на растежа в икономиката.

Политика към предприятията

Конкурентоспособност на икономиката. През септември беше представен новият доклад на Световния икономически форум (СИФ) за глобалната конкурентоспособност - The Global Competitiveness Report 2009-2010*. Проучването се е утвърдило като важен източник на знания за икономическото и социалното развитие на държавите в света, за перспективите и възможностите за чуждестранните инвеститори. В изслед-

ването са включени количествени индикатори с източници на информация международни статистически справочници, както и анкетно проучване сред представители на бизнес средите във всички страни. През тази година в анкетата са участвали близо 12 300 водещи мениджъри на компании от целия свят, като от България техният брой е над 100.

Основните фактори, които влияят върху конкурентоспособността, са 12: институции, инфраструктура, макроикономическа стабилност, образование и квалификация, ефективно функциониращи стокови пазари, работна сила, развитие на финансовите пазари, технологична готовност, степен на развитие на бизнеса, иновативност и др. *Като цяло няма промяна в конкурентоспособността на българската икономика* - България остава на същата позиция, както през миналата година - **76-а**. В сравнение с всички останали държави от ЕС страната ни е най-назад в класирането. Румъния, която допреди две години беше след България, сега вече е на 64-о място. Трябва да се отбележи, че при социологическото проучване българските мениджъри са били настроени твърде критично - в някои случаи без особено основание оценките, които представителите на

**Това е най-всеобхватното и представително проучване за конкурентоспособността - през настоящата година то обхваща 133 страни. България участва в изследването от 1999 г., като официален партньор на форума за страната е Центърът за икономическо развитие.*

бизнеса поставят по отделни индикатори, са силно занижени на фона на други страни. Доказателство за това е обстоятелството, че по редица показатели, по които има обективна статистическа информация, България заема по-предни позиции. Именно субективните оценки на бизнеса "дърпат" страната надолу и в редица случаи я поставят в компанията на държави като Камерун и Ботсвана.

България има най-добри позиции по отношение на **макроикономическата стабилност** - 45-о място. Тук става дума за показатели като темпове на нарастване на БВП, ефективно управление на държавния дълг, държавен дефицит/излишък. Следващата област с относително добро класиране е **ефективността на пазара на труда** - България се придвижва с 6 позиции напред - от 60-о на 54-о място. Положително се оценява гъвкавостта на пазара на труда, облекчените практики по наемане и освобождаване на работници, високата степен на участие на жените в работната сила, наличието на правопрпорционална връзка между заплащането и производителността на труда. **Технологичната готовност** е третият фактор, по който България заема сравнително предни позиции (56-о място). Страната се намира на предни места по отношение на броя на мобилните телефони (11-о място), широколентов достъп до интернет (43-о място), закони, свързани с използването на информационни и комуникационни технологии.

Проблемните области, които се

очертават в доклада, са: **институции, инфраструктура, иновации**. Продължават да съществуват сериозни проблеми в областта на **институциите**, като в сравнение с предходната година България е отстъпила с няколко позиции - от 111-о на 116-о място. Причините за това са свързани с няколко индикатора: фаворизиране от страна на правителството на определени фирми и лица, липса на достатъчно прозрачност в правителствената политика, неефективна правна рамка за решаване на търговски спорове, ниска степен на независимост на съдебната система, трудности при справяне с организираната престъпност. Както се вижда, повечето от проблемите са в областите съдебна система и вътрешен ред и сигурност. Другата сфера, в която България отстъпва, е **инфраструктурата** - от 95-о на 102-ро място. Тази тема не се нуждае от коментар - отдавна са ясни проблемите с лошата инфраструктура и ниската степен на ефективност на инвестициите в тази област, съпътствана от корупция и скандали. В областта на **иновациите** България изостава значително, но все пак се придвижва с няколко позиции напред - от 96-о на 91-во място. Иновативното развитие на българската икономика обаче се подценява от държавата - на практика това е сфера, в която не се случва почти нищо през последните години. Има известно подобрене в оценките за разходите на бизнеса за изследвания и иновации, за качествата на научноизследователския персонал,

но пък липсва сътрудничество между бизнеса и научните институти; малка е ролята на обществените поръчки за внедряване на иновативни решения и продукти.

Петте основни проблема, с които се сблъскват анкетираните мениджъри на предприятия в България, са следните:

- корупция;
- недостатъчно ефективна държавна администрация;
- ниско качество на инфраструктурата;
- затруднен достъп до финансиране;
- недостатъчна квалификация на работната сила.

Най-конкурентоспособна е икономиката на **Швейцария**. В челната десетка са още Сингапур, Швеция, Дания, Финландия, Германия, Япония, Канада и Нидерландия.

Насърчаване на предприемачеството. Новото правителство представи намеренията си за облекчаване на бизнес средата. На първо място това е предложението за съществено **намаляване на минималния капитал** за учредяване на дружество с ограничена отговорност (ООД). Правителството предлага промени в Търговския закон, според които капиталът ще падне от 5000 на 2 лв. Това означава, че ще има по-малко финансови трудности при откриването на бизнес и ще се създадат условия за бърза регистрация и ускорени процедури по закриване на фирмите. Това е изключително важно в условията на криза. Стъпката се оценява положи-

телно от експерти и представители на бизнеса. Съществуват обаче опасения, че ще възникнат възможности за злоупотреби - дадено дружество може да натрупа задължения, а след това то да се ликвидира и да се открие нова фирма. Предполага се обаче, че не повече от 2-3% от фирмите биха прибегнали до подобна практика. Възможността за злоупотреби не трябва да бъде пречка пред бизнеса да оперира и да се развива.

През 2010 г. изтича срокът за пре-регистрация на фирмите в Електронния търговски регистър, след което всички неработещи дружества ще бъдат служебно заличени. След време собствениците им могат да поискат да подновят дейността си и ще бъдат улеснени от намаляването на минималния капитал. Мениджърите вече няма да се опитват да запазят изкуствено дейността на дадена фирма с години, ще се намали броят на фирмите фантоми и ще се улесни НАП, тъй като вече няма да се налага да води статистика за неработещи дружества.

Бизнесът и експертите считат, че тази мярка не е достатъчна за сериозно подобряване на бизнес средата. Необходимо е да се облекчат и процедурите, свързани с регулативните режими, които продължават да бъдат бавни и тромави и в редица случаи са източник на корупционни практики.

Полагат се усилия за решаване на проблемите, които съпътстват **администрирането на ДДС**. *Изградена е информационна система, която ще*

свързва базите данни на Агенция "Митници" и на Националната агенция за приходите (НАП). Целта на новоизградената информационна система между двете ведомства е да се засили контролът върху вноса на рискови стоки (например китайски и турски стоки, електротехника и зърно). Това ще позволи на инспектори от НАП да извършват контрол веднага след обмитяване на стоката, като по този начин ще се преустановяват опити за източване на ДДС. Системата ще подпомогне финансово и икономическите страната и ще даде възможност да се постигне по-голям ефект в борбата срещу корупцията, по-голяма прозрачност в дейността на митническите и данъчните служби. Връзката между системите ще позволи по-бърза реакция на съвместните екипи на НАП и на митническата агенция, които ще контролират реалното движение на стоките. Чрез системата ще може да се проследяват по-ефективно сделки, извършвани с акцизни стоки на територията на страната. Информационната връзка ще доведе до облекчения за онези фирми, които спазват стриктно правилата, и ще намали срока за проверка по искания за възстановяване на акцизи. Тази нова стъпка е изключително важна за страната, тъй като според експерти България губи над 2 млрд. лв. годишно от злоупотреби с ДДС.

Друга положителна стъпка е *новата програма за борба с ДДС измами*, разработена в НАП. НАП е създавала специална компютърна система, ко-

ято без човешка намеса може да търси фирми, замесени в сложни финансови измами. Софтуерът може да открива съмнителни търговски връзки между компаниите, регистрирани по ДДС. За целта предварително ще бъдат заложени критерии като задължения, връщане на големи суми данък, прехвърляне върху няколко собственици. Когато се намери съмнително дружество, програмата ще сигнализира към експертите за проверка. Новата програма ще позволи разследването на данъчни измами да се автоматизира и да се подобри подборът на фирми за ревизия. Чрез системата ще се създават профили на фирми, които извършват ДДС измами, и експертите на НАП ще могат да съредоточат усилията си в борбата срещу тези некоректни дружества.

Ускоряват се процедурите по връщане на ДДС. По данни на НАП общата сума на ДДС в процедури по възстановяване с ревизия към края на февруари 2009 г. е била 562 млн. лв., а в края на юли стойността вече е 335 млн. лв., което е със 105 млн. лв. по-малко спрямо юни. Резултатът е постигнат благодарение на разпореждане на ръководството на НАП до всички териториални дирекции да започнат да използват възможността за частичен възстановяване на ДДС при все още неприключила ревизия. Преустановена е и практиката ревизиите да продължават до максимално предвидения от закона срок от 3 месеца, особено когато няма необходимост за това.

Приватизация. Отношението на

политическите сили към проблемите на собствеността и равновесието между различните форми на собственост - държавна, общинска и частна - е ключов фактор в цялостната им икономическа политика. За съжаление в четиригодишния мандат на коалиционното правителство (2005-2009 г.) доминираше тезата, изразена от лидера на БСП Сергей Станишев през 2005 г.: "Приватизацията и частната собственост не са панацея за решаване на икономическите проблеми на България".

За становището на новото правителство, съставено от ГЕРБ, към процесите на приватизация и концесиониране може да се съди от приетото на 31 август 2009 г. решение на МС № 705. С решението се одобрява Средносрочната фискална рамка за периода 2010-2013 г. В документа се поставя *акцент върху ускореното предоставяне на концесии за транспортни и инфраструктурни обекти*, както и ефективен контрол за изпълнението на сключените концесионни договори. Процесът на приватизация според управляващите ще продължи след приемане на нова стратегия, широк обществен диалог и при изгодни за държавата условия.

Икономическата комисия на Народното събрание изслуша отчета на изпълнителния директор на Агенцията за приватизация за изпълнението на плана за приватизация за периода 01.01.2009 г. - 30.06.2009 г. Основните цели в дейността по приватизация през 2009 г. са продажбата на 10 пакета акции/дялове от капитала на

търговски дружества с мажоритарно държавно участие и 50 пакета акции/дялове от капитала на търговски дружества с под 50% държавно участие. Очакваните финансови резултати са: договорени плащания по приватизационни сделки в размер на 225 млн. лв. в парични средства и 15 млн. в непарични платежни средства. По данни на Агенцията за приватизация за първото полугодие на 2009 г. е продадено едно дружество с мажоритарно държавно участие и 25 миноритарни пакета от акции/дялове, собственост на държавата в търговски дружества. Сключените сделки представляват 43.3% от планираните за 2009 г. приватизационни продажби. Финансовият резултат от сключените сделки за първите шест месеца на 2009 г. е 2.5 млн. лв., от които 976 хил. лв. в парични платежни средства и 1.6 млн. лв. в компенсаторни инструменти.

Ресурсът от държавни предприятия, подлежащи на приватизация, които Агенцията за приватизация ще предлага за продажба, е: 29 дружества с мажоритарно държавно участие; 138 миноритарни пакета акции/дялове от дружества, собственост на държавата в капитала на търговски дружества. В около 94% от предлаганите за приватизация дълготрайни активи (21 бр. мажоритарни пакети) правата на собственост се упражняват от министъра на икономиката, енергетиката и туризма. Приватизираните активи от всички приватизиращи органи към 30.06.2009 г. представляват 65.49% от стойността на

дълготрайните активи, собственост на държавата, и 99.18% от стойността на подлежащите за приватизация държавни активи (изчислени по метода на Световната банка по балансова стойност на дълготрайните активи към 31.12.2005 г.).

След приетите от правителството и Народното събрание промени в Закона за приватизация и следприватизационен контрол, които промениха статута на "Булгартабак холдинг" АД, дружеството вече не е в списъка на компании със значение за националната сигурност. Приватизацията му е от компетенциите на Агенцията за приватизация. АП сключи договор за извършване на правен анализ, финансова оценка и изготвяне на информационен меморандум на дружеството с обединението "Събев и съдружници" и "Еврофинанс". Агенцията за приватизация разработи план за маркетингови действия, който включва създаването на "Виртуална информационна зала", проучване на приватизационните продажби на тютюневи предприятия в страните от Балканския полуостров, както и разпространяване на информация за приватизационната процедура до потенциални клиенти, български търговски представителства и чуждестранни посолства.

На 27 април 2009 г. Агенцията за приватизация обяви публичен търг с явно наддаване за продажбата на 9 697 101 броя акции, представляващи 100% от капитала на "Топлофикация - Шумен" ЕАД. Началната тръжна цена е 9.7 млн. лв., а стъпката на над-

даване - 200 хил. лева. Проведеният на 19.06.2009 г. търг беше неуспешен.

Липса на инвеститорски интерес провали и търговете за продажба на "НИТИ" ЕАД, Казанлък, "Център за външноикономическа подготовка на кадри" ЕООД, София, и обособена част от "ВМЗ" ЕАД, Сопот. Цялостното раздържавяване на "ВМЗ" ЕАД, Сопот, е предвидено в плана за работа на АП през 2009 г. Условие за начало на процедурата е стратегията за приватизация на дружеството да бъде одобрена от Народното събрание.

Обществени поръчки. *Предстоят изменения в Закона за обществените поръчки (ЗОП).* През септември Агенцията по обществени поръчки (АОП) публикува проект на Закон за изменение и допълнение на ЗОП*. До 20 декември 2009 г. тези промени трябва да влязат в сила, за да бъде транспонирана европейската директива 2007/66 ЕО с оглед повишаване на ефективността на процедурите за преразглеждане при възлагане на обществените поръчки. Някои от по-важните предложения за промени в закона, които вероятно ще предизвикат оживени дискусии сред експертната общност, са:

Възложителят няма право да сключи договор, преди да изтече 10-дневен срок от уведомяването на заинтересованите кандидати и/или заинтересованите участници за решението за избора на изпълнител. Предвиждат се три изключения, в

*http://www.aop.bg/fckedit2/user/File/bg/Norativna%20baza/ZIDZOP_Proekt.pdf

които възложителят може да не изчака този срок: изпълнителят е избран в резултат на процедура по договаряне без обявление и има само един поканен участник; избраният изпълнител е единственият заинтересован участник; договарянето се сключва на базата на рамково споразумение с един участник.

Посочени са конкретно случаите, когато сключен договор се счита за недействителен.

Сериозно се променя процедурите за оспорване. Всяко решение, действие или бездействие на възложителя ще може да бъде оспорвано пред Административния съд по седалището на възложителя (в сега действащия закон КЗК е първата инстанция в този процес) относно тяхната законосъобразност, включително за наличие на дискриминационни технически, икономически или финансови изисквания във всеки един документ, свързан с процедурата. Жалбата не спира процедурата, освен когато е поискана временна мярка "спиране на процедурата".

Съдът може да отхвърли оспорването на акта, да отмени незаконосъобразното решение, да наложи имуществена санкция на възложителя или да обяви за недействителен сключения договор. При определени обстоятелства, когато са налице причини от по-висш интерес, съдът може и да не обяви даден договор за недействителен, въпреки че са констатирани нарушения.

Същевременно две от приетите от правителството *Икономически мер-*

ки за възстановяване на българската икономика (27.07.2009 г. - 27.04.2010 г.) се отнасят за обществените поръчки, чието реализиране ще допринесе за подобряване на бизнес средата. Предвижда се:

Преразглеждане на основанията за анексиране на договори за обществени поръчки;

Премахване на противоречивите и непрозрачни процедури, както и на понятието "малки обществени поръчки". Предвижда се също да се засилият ролята и правомощията на АОП.

В тази връзка е добре да се прецени дали е налице възможност тези по своята същност антикорупционни идеи за промени да бъдат обсъдени заедно с другите предложения за изменение и допълнение на ЗОП.

Възложени обществени поръчки през периода януари - септември 2009 г. По данни на (АОП) за периода януари - септември 2009 г. по ЗОП и Наредбата за възлагане на малки обществени поръчки са сключени общо 10 952 договора в левова равностойност за над 9.03 млрд. лева (без ДДС). Прави впечатление, че само за последните три месеца са възложени поръчки за повече от 5.6 млрд. лева. Това се дължи на рязкото увеличение на сключените договори за услуги, които в края на септември вече достигат 59.5% от общата стойност на всички договори. Поръчките за строителство, които традиционно имаха най-висок относителен дял, сега са 23.7%, следвани от поръчките за доставки - 16.8%, и

конкурсите за проект - 0.02%.

Борба с корупцията. Широкото разпространение на корупцията в България, което обхваща всички нива, допринася за влошаване на бизнес климата в страната. Затова и усилията за противодействие на това явление са сред най-големите предизвикателства пред управляващите в България и трябва да са системни и последователни.

Новото правителство определи борбата с корупцията като свой основен и дългосрочен приоритет и декларира политическа воля за неговото осъществяване. Управлението ще се базира на честност към гражданите, откритост и прозрачност, отказ от корупция, неправомерно обвързване със скрити икономически и политически и други интереси.

В началото на септември правителството одобри график с 57 неотложни мерки и действия в областта на съдебната реформа, организираната престъпност и корупцията, които трябва да бъдат изпълнени до края на годината. Документът съдържа конкретни мерки в наблюдаваните от Европейската комисия области на правосъдието и вътрешните работи в рамките на партньорския механизъм за сътрудничество и оценка. Планът за действие предвижда законодателни, административни и организационни инициативи, които трябва да гарантират продължаване на съдебната реформа и постигането на конкретни резултати в противодействието на организираната престъпност и корупцията.

В изпълнение на графика правителството обнови състава на Комисията за превенция и противодействие на корупцията (КППК) и постави нови задачи пред членовете ѝ. Акцент в дейността на комисията се поставя върху превенцията на корупционните практики и на конфликта на интереси. Към досегашните ѝ задачи се добавят предприемането на мерки за повишаване на обществената осведоменост относно мерките за превенция и противодействие на корупцията; разработването на мерки за усъвършенстване на превантивните механизми за противодействие на корупцията и конфликта на интереси при вземането на управленски решения и в работата на администрацията; изготвянето на предложения за оптимизиране на наказателната политика по случаи на корупция и т.н. За председател на КППК е определен вицепремиерът и министър на вътрешните работи.

До средата на ноември трябва да бъде подготвена и приета интегрирана стратегия срещу организираната престъпност и корупцията. Целта е да постигне системност, екипност и целенасоченост на усилията в това отношение.

Антикорупционен характер имат и част от мерките в антикризисния план на правителството. Предвижда се: "прекратяване на корупцията в усвояването на еврофондовете"; "честно и стриктно спазване на условията за ползване на пари от ЕС"; "осигуряване на взаимен достъп до информационните системи на агенция

"Митници" и НАП"; изменения в Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност "с цел въвеждане на прозрачни, недвусмислени и категорични правила за разрешителните и регистрационните режими" и др.

Добри антикорупционни практики и инициативи. С оглед осигуряване на прозрачност на своята работа правителството осигури свободен интернет достъп до всички стенограми, постановления, разпоредения и решения, включително протоколните, одобрявани от правителствата на Република България от 1990 г. досега. Информацията се актуализира непрекъснато с новоприетите актове.

В началото на октомври беше подписано споразумение за сътрудничество между МРРБ и "Трансперънси интернешънъл" - България. С него се цели да се осигури по-добро взаимодействие по превенцията и противодействието на корупцията, повишаване на общественото доверие в институциите и засилване на гражданския контрол върху значими инфраструктурни проекти. Така например представители на неправителствената организация ще участват в процеса на подготовка на тръжната документация на магистрала "Тракия", а също и при провеждането на самата процедура за избор на изпълнители. Предвижда се това сътрудничество да обхване и търговете за магистралите "Струма" и "Марица", както и проектите по оперативната

програма "Регионално развитие".

Министерството на отбраната възнамерява от 2010 г. да въведе наблюдение на външни лица върху сделките със специални обществени поръчки, за да има по-голяма прозрачност и по-малка възможност за злоупотреби. Превижда се също фирмите доставчици и МО да подписват "Договор за почтеност", в който ще обещава да са прозрачни и коректни. Такива договори в отбраната са сключвани в Полша, Латвия и Колумбия.

Заради заявената воля за противодействие на корупцията и стартирането на реформи в това отношение новото българско правителство получи вътрешен и международен кредит на доверие. Въпросът е антикорупционните усилия да се провеждат системно и неотклонно, за да доведат до осезаеми и трайни резултати.

Публични финанси

Към края на август 2009 г. бюджетното салдо по консолидираната фискална програма е отрицателно в размер на 478.8 млн. лв., което се формира от дефицит по националния бюджет в размер на 577.4 млн. лв. и превишение на приходите над разходите по европейските средства в размер на 98.6 млн. лв. (Фиг. 7). През 2001 г. бе отчетен последно бюджетен дефицит, след което от 2002 г. бюджетните излишъци на годишна база растат, но към август 2009 г. отново имаме бюджетен дефицит. Сбъднаха се очакванията, че през втората половина на годината ще се

стигна до бюджетен дефицит въпреки заложените в бюджет 2009 бюджетен излишък в размер 3% от БВП. Спрямо предходния месец дефицитът се задълбочава с 23.9%, а спрямо нивото от година по-рано намалението е около 110.34%. Приходите представляват 50.9% спрямо планираните, а разходите за август 2009 г. са 56.2% от годишните разчети в бюджет 2009. Спрямо година по-рано приходите са намалели с 11%, като най-голям принос за тази низходяща тенденция имат данъчните приходи (-8.3 пр. пункта), следвани от неда-

нъчните приходи (техният принос за намалението възлиза на -2.4 пр. пункта). Разходите са нарастнали с 26.1%. С най-голям принос за този ръст са социалните разходи (9.1 пр. пункта), следвани от капиталовите разходи (8.9 пр. пункта). Последните са се увеличили с 88.9% спрямо година по-рано. През месец август новото правителство предприе мерки за ограничаване на нелихвените разходи и трансферите по републиканския бюджет, като лимитите за разходи и трансфери, залагани от Министерството на финансите, са били внима-

Фигура 7. Държавен бюджет

Източник: МФ

телно анализирани и включват най-приоритетните и неотложни плащания за месеца, с което се осигурява свиване на текущите разходи. Капиталовите разходи са били одобрявани само след представяне на необходимите документи за действително извършени и приети дейности.

МВФ дава прогноза за спад на икономиката от -6.5 на сто през 2009 г., като тази прогноза е близка до тази на Министерството на финансите от -6.3 на сто, послужила за планиране на балансиран бюджет. Прогнозата на МВФ за спад на икономиката от 2.5 на сто през 2010 г. пък е близка до очакванията на правителството за спад от 2 на сто, на която се базира проектобюджета за 2010 г. МВФ заключава, че без предприемане на допълнителните мерки от страна на новото правителство фискалният дефицит за 2009 г. би достигнал до над 3.5 на сто от БВП. А с навременните мерки прогнозата е за "минимален" дефицит за 2009 г. Прогнозираният от МВФ дефицит за 2010 г. възлиза на 2 на сто, но правителството подчертава, че е решено да постигне балансиран бюджет.

През септември бе публикувана *Краткосрочна икономическа програма за възстановяване на българската икономика*. Мерките за постигане на устойчивост на финансовата система са следните: Намаление на неэффективните разходи в структурата на държавния бюджет за 2009 г. с 15%. Намаление броя на министерските кресла с две и на административните разходи с 15% след функци-

онален анализ на административните звена и структури, считано от 1 януари 2010 г. Вече започна реорганизация на администрацията и намаляване на състава ѝ: с 14% за Министерството на финансите, с 8% за НАП, с 15% за Агенция "Митници", с 19% - за Министерския съвет. Стриктно спазване на условията за ползване на пари на ЕС. Осигуряване на взаимен достъп до информационните системи на Агенция "Митници" и НАП за повишаване на ефективността на контролната дейност. Провеждане на консервативна политика по отношение на поемането на нови правителствени дългове. Подобряване на системите за финансово управление и контрол чрез засилване ролята на вътрешния одит. Развитие на системата за финансиране и набиране на средства за здравеопазване и доброволни здравноосигурителни фондове. Преразглеждане на основанията за анексиране на договори за обществени поръчки. Засилване на митническия надзор и контрол по отношение на елементите на облагане при внос на стоки - митническа стойност, тарифно класиране и произход на стоките, с цел повишаване събираемостта на публичните приходи. Използване на фискални датчици при отчитането на бензиностанциите.

В данъчните закони за следващата година не са предвидени големи промени, тъй като това не е разумно по време на криза. По тази причина и тъй като България е изпълнила в много голяма степен изискванията

на Европейския съюз за минималното ниво на акцизите върху горивата, не се предвижда съществено увеличение в сектора. Акцизът на цигарите ще бъде вдигнат до 76 евро на 1000 къса. Така в бюджета ще постъпят около 130 млн. лв. повече приходи, отколкото ако се спази минималното изискване на ЕС от 64 евро на 1000 къса.

Фискалният резерв към август 2009 г. забавя своя темп на намаление (Фиг. 7). Към първите осем месеца на 2009 г. резервът достигна 7667.5 млн. лв. Спрямо юли 2009 г. той е намалал с 0.6%. Наблюдаваната динамика през 2007 и 2008 г. показва спад от ноември до февруари, след което засилен растеж до октомври. Тази година обаче поради икономическата криза не се сбъднаха дори оптимистичните очаквания да наблюдаваме задържане на нивото от края на 2008 г., т.е. резерв около 8.3 млрд. лв.

Приходите от данъци в републиканския бюджет са под нивото от август 2008 г. Постъпилите приходи и помощи са в размер на 10 996.7 млн. лв. (52.5% изпълнение и намаление от 14.4% на годишна база), а разходите, трансферите и вноската за бюджета на ЕС - 11 072.5 млн. лева (54.1% от заложеното). Данъчните приходи в републиканския бюджет достигат размер от 9435.2 млн. лева. Изпълнението при преките данъци е 56.5%, а при косвените данъци е 47.5%.

Косвените данъци са в размер на 6548 млн. лв., като бележат намале-

ние в размер на 16.2% в сравнение със същия период на миналата година. През август постъпленията от ДДС продължават да спадат на годишна база, което се дължи основно на по-ниските постъпления от ДДС от внос (Фиг. 8). ДДС е данъкът с най-голям относителен дял в данъчните приходи по републиканския бюджет - 42.2%. Приходите от него към края на август са в размер на 3986.3 млн. лв., което представлява 42.8% от разчета за годината. Съпоставени с постъпленията за същия период на миналата година, през отчетния период са постъпили с 1148.2 млн. лв. по-малко, което основно е резултат на драстичното свиване на обема на вноса в страната. Забавянето при постъпленията от данъка са вследствие на по-ниските цени на горивата и суровините на международните пазари и значителното свиване на вноса на суровини и материали за преработвателната промишленост спрямо същия период на миналата година.

По видове косвени данъци приходите спрямо август 2008 г. се изменят, както следва: от ДДС - спад с 22.4%, от акцизи - спад с 2.45%, от мита - спад с 38.3%. Постъпленията от акцизи към края на август са формираны от следните основни стокови групи: горива (47.1%), тютюневи изделия (46.9%) и други акцизни стоки - пиво и спиртни напитки, електрическа енергия, въглища и кокс, автомобили над 120 KW и др. (6.0%). Причина за намалението на постъпленията от мита и митнически такси продължава да бъде намаленият

обем на вноса на автомобилни превозни средства, захар и захарни изделия и алуминий и изделия от алуминий. В стоквата структура на приходите от мита за август 2009 г. четири основни групи - захар, автомобили, електрически машини и апарати - имат дял от около 42.5%.

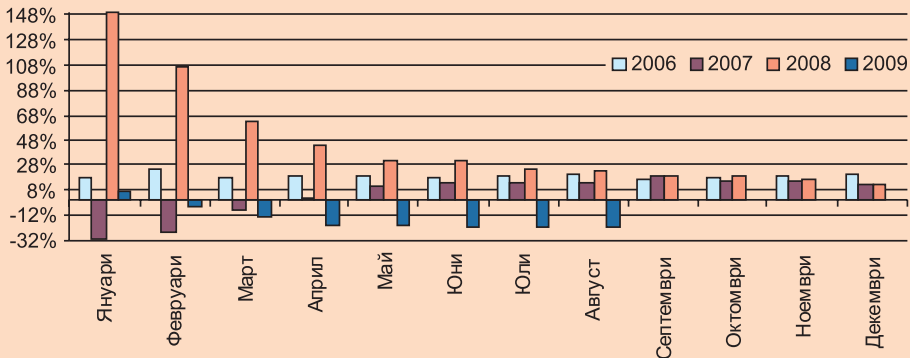
Преките данъци за периода януари-август 2009 г. са в размер на 2769.7 млн. лв., или 56.5% от разчета за годината. Спрямо същия период на предходната година при приходи-

те от преки данъци също има забавяне - с 8%. Приходите от корпоративен данък са в размер на 1318.3 млн. лв. и представляват 53.6% от годишния разчет за 2009 г. Намалението при данък печалба е с около 20.3% поради свиването на печалбите на компаниите. Приходите от данък върху доходите на физическите лица са в размер на 1345.3 млн. лв., или 58.8% от планираните.

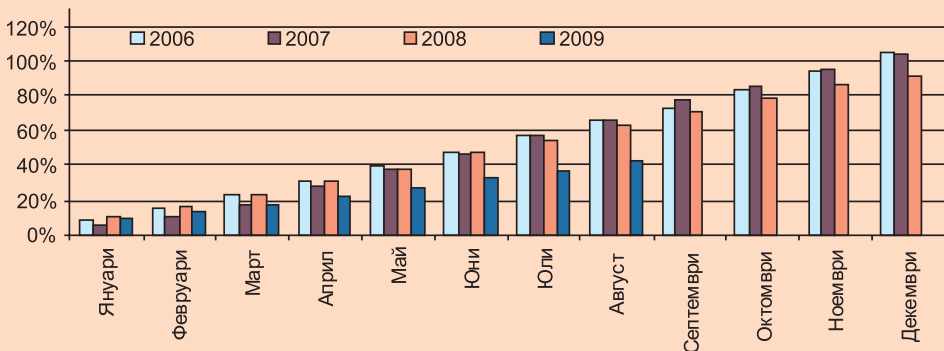
Неданъчните приходи по републиканския бюджет достигат 1418.4

Фигура 8. Приходи от ДДС

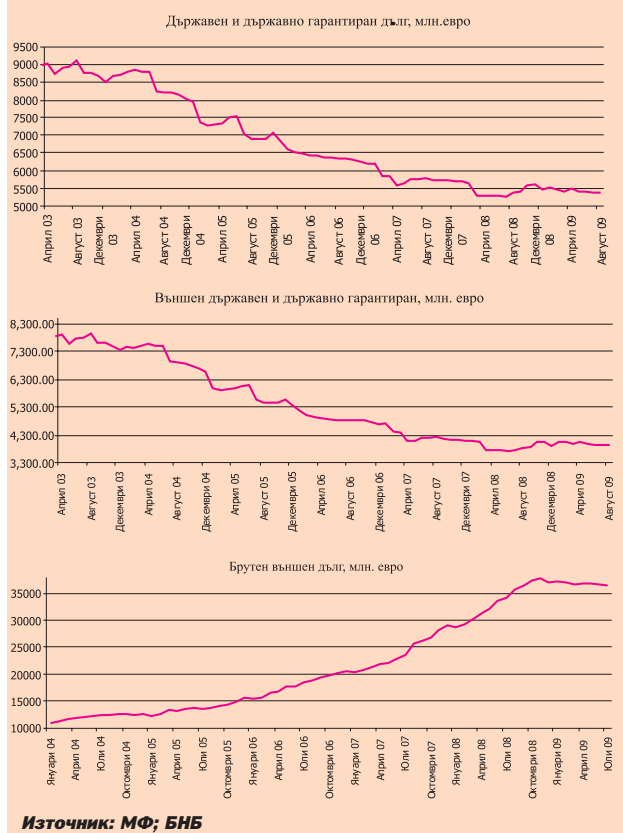
Изменение на приходите от ДДС на годишна база, %

Събираемост на ДДС, % на изпълнение спрямо заложеното

Източник: МФ, Собствени изчисления

Фигура 9. Задлъжняост

млн. лв., което представлява 74.7% от заложеното в бюджет 2009 и са 79.6% от изпълнението за същия период на предходната година. Причината за ниския процент на изпълнение спрямо предходната година са постъпилите еднократно приходи от лихви през юли 2008 г. във връзка със споразумението за уреждане на вземанията на страната с Ирак. Размерът на годишната вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ за 2008 г., постъпила в централ-

ния бюджет, е 401.0 млн. лв., което е със 101.0 млн. лв. повече спрямо заложеното в ЗДБРБ за 2009 година.

Капиталовите разходи по републиканския бюджет спрямо август на предходната година бележат ръст от 53.3% и възлизат на 1046.1 млн. лв. Изпълнението е 39.5% от разчета за годината.

Общият държавен и държавно гарантиран дълг към август 2009 г. е 5.4 млрд. евро, като в номинално изражение бележи увеличение от 0.15% на годишна база (Фиг. 9). Съотношението държавен дълг/БВП в края на август е 14.6%. В структурата на дълга относителният дял на вътрешния държавен дълг е 30%, а на външния държавен дълг - 70%.

Брутната външна задлъжняост на страната е нараснала на годишна база от 34.1 млрд. евро към края на юли 2008 г. до 36.3 млрд. евро в края на юли 2009 г., или с 6.4%. На месечна база обаче брутният външен дълг бавно намалява (0.9% спрямо юни 2009 г.). Намаление има и спрямо нивото от края на 2008 г., за което най-силно допринася намалението на задълженията на сектор Банки, които намаляват с 812.9 млн. евро (9%). В края на юли 2009 г. дългос-

рочните задължения са в размер на 23.9 млрд. евро (65.8% от дълга), а краткосрочните - 12.4 млрд. евро (34.2% от дълга).

Социална и здравна политика

През третото тримесечие новото правителство определи насоките на социалната политика, която ще провежда през следващите четири години. Заетостта е основен приоритет както от гледна точка на общата визия за насърчаване на бизнеса, така и в контекста на антикризисните мерки, които Министерският съвет прие през септември. Предвижда се разкриване на 150 хил. нови работни места, създаване на единна информационна система за търсене на работа, компенсиране на работниците, преминаващи на непълно работно време, и увеличаване на гаранциите вземания за заплати от предприятията, които са обявени в несъстоятелност. Една от първите задачи на министъра на труда и социалната политика беше анализът на активните мерки на пазара на труда по Националния план за заетостта от началото на 2009 г. Ревизиран бяха и програмите с външни източници за финансиране, като "Развитие на човешките ресурси", "Красива България" и Социално-инвестиционният фонд. Предприети бяха стъпки към преназначаване на ресурсите и ограничаване на някои програми, които нямат пряк ефект върху заетостта, в т.ч. по-чивките за пенсионери.

Най-важната реформа в областта

на социалното осигуряване е намаляването на осигурителната вноска с 2 процентни пункта през следващата година. Намалението е относително по-малко за личната вноска на работника (0.9 пункта) и по-голямо за дължимите вноски от работодателите (1.1 пункта). При сегашните равнища на заетостта и доходите тази мярка ще доведе до намаляване на приходите от осигурителни вноски с около 380 млн. лв. Трансферът от републиканския бюджет (в т.ч. вноската на държавата от 12% върху осигурителните доходи и субсидията за покриване на дефицита в бюджета на държавното обществено осигуряване) ще достигне 4.5 млрд. лв., или над 7% от БВП през 2010 г. Проектът на правителството включва и допълнително намаление на вноската с по един процентен пункт през 2011-2013 година.

Запазва се тенденцията към намаляване броя на осигурените лица и неизпълнение на плана за приходите от осигурителни вноски, които през първото полугодие са с около 8% по-ниски от предвидените. Разходната част на бюджета на държавното обществено осигуряване през третото тримесечие, а и през следващата година остава под влиянието на мерките, предприети в края на мандата на предходното правителство - удължаване на отпуска по майчинство, осъвременяване на пенсиите и увеличаване на теглото на всяка година осигурителен стаж във формулата за изчисляване на размера на пенсията. Най-голям преразход се наблюдава

при обезщетенията за бременност и раждане, където средното дневно обезщетение е с 33% по-високо в сравнение с предходната година. Превишение има и при разходите за обезщетения за безработица, които в края на годината ще бъдат с 50% повече от предвидените в бюджета.

Дефицитът на Националната здравноосигурителна каса е над 300 млн. лв. Съществено нарастват и задълженията на болничните заведения, които през третото тримесечие достигнаха 372 млн. лв. Новият здравен министър обяви за неизбежно повишението на здравноосигурителната вноска. Като първа стъпка през следващата година се предвижда включване на пълния размер на вноската от 8% като приход в Националната здравноосигурителна каса. Така публичните ресурси за здравни услуги ще се увеличат с над 300 млн. лв.

Екологична политика

Новият екип на Министерството на околната среда и водите представи приоритетите в областта на екологичната политика на правителството, сформирани от партия ГЕРБ. Основните акценти в тях се свеждат до:

- преоценка на проектите във водния сектор, финансирани със средства на държавния бюджет, по отношение тяхната полезност и целесъобразност за околната среда и за населението;

- изготвяне и утвърждаване на надеждни механизми за контрол на фи-

нансираните по Оперативна програма "Околна среда" инфраструктурни проекти;

- оценка на финансовото състояние на ПУДООС и преоценка на сключени в него договори относно целесъобразност и ефективност;

- контрол върху усвояемостта на средствата по ИСПА (където усвояването е под 30%) с цел намаляване загубите на европейски средства за проекти в областта на отпадъците и водите;

- подобряване на управлението и финансово осигуряване на дейностите в зоните от мрежата "Натура 2000";

- приемане на бързи мерки за обработка на забавени административни актове и разрешения в компетенциите на МОСВ по вина на администрацията на министерството.

Формулираните приоритети определени са и мерките, предприети от министерството през последните месеци. Основно те могат да бъдат обобщени в няколко групи:

Реконструиране на Оперативна програма "Околна среда".

- С решение на МС са отменени 280 одобрени екопроектта по програмата, а с постановление на МС от 20.08.2009 г. финансирането от програма "Околна среда" се насочва към изграждане на регионални системи за управление на битовите отпадъци и съоръжения за третирането им в 23 региона съгласно Националната програма за управление на отпадъците.

- Приоритетно са определени 70

пречиствателни станции, предимно в места с население над 10 000 души. Изграждането им ще обезпечи спазването на договорените срокове по съответните европейски директиви. Към приетия от правителството пакет от икономически мерки за възстановяване на българската икономика е приложен конкретен списък на мащабните инфраструктурни проекти в сектор околна среда, чието проектиране и строителство е гарантирано от държавата*.

Публичност на дейността на МОСВ и регионалните структури.

- Разширява се достъпът на обществеността до информация за дейността на МОСВ. Създават се нови форми за диалог с представители на бизнеса и СГО по проблеми и решения, свързани с дейността на министерството. Становищата по ОВОС ще бъдат публикувани в публичен регистър. Регионалните инспекции се задължават да публикуват в интернет актуална информация за решенията по ОВОС на строителни и инвестиционни проекти.

Реформиране на водния сектор.

- Създава се пътна карта за прилагане на измененията в Закона за водите, касаещи реструктуриране на собствеността на съоръженията и управлението на водния сектор и учредяване за тази цел на регионални асоциации на общините.

Облекчаване на административните процедури.

- С направените изменения в Закона за опазване на околната среда, приети от МС на 30.09.2009 г., се предвиждат съществени промени, касаещи *процедурите по ОВОС*. Сроктът на процедурата се намалява от 3 месеца на 45 дни, като оценката на качеството на доклада се удължава от 14 на 30 дни и включва изискването за оценка на здравния риск на инвестиционните проекти. Отпада регистрационният режим за експертите по ОВОС и екологична оценка.

- В Закона за концесиите се предвиждат две промени: отпада съгласувателната процедура с МОСВ при предоставянето на концесии за обекти общинска собственост; отпада и задължителното включване на представители на министерството в комисиите по текущия контрол за изпълнението на сключените концесионни договори.

- Отпада необходимостта от съгласуване с министъра на земеделието и храните на проекти за рекултивация, които не целят възстановяване на нарушени терени за ползването им като земеделски земи.

- Отпада дублираща се съгласувателна процедура по Закона за горите, както и съгласувателна процедура, която противоречи на изискванията на Закона за биологичното разнообразие, а също и лицензионни режими, свързани с разрешителните режими в областта на водите.

- Съкращават се сроковете за приемане и предоставяне на обществеността на информация за състоянието и политиките за опазване на окол-

* *Икономически мерки за възстановяване на българската икономика, публ. на www.minfin.bg/document/7142:1*

ната среда. Националният доклад за състоянието и опазването на околната среда ще се публикува направо след приемането му от Министерския съвет, а не както е в момента, с 3-годишно закъснение.

С промените в ЗООС се постига облекчаване на бизнеса, съкращаване на сроковете за административни услуги в системата на МОСВ и подобряване качеството на екологичните оценки за въздействието на различните видове икономически дейности.

Финансова система

Паричното предлагане, измерено чрез широките пари МЗ, почти спира да расте, като към август темпът на нарастване е едва 1% на годишна база. Година по-рано нарастването е 21%. Приносът на квазипарите в общия растеж на МЗ към август 2009 г. си остава положителен, но постепенно намалява, а приносът на най-бързоликвидния компонент М1 е отрицателен и относително постоянен през последните няколко месеца - около 5 процентни пункта (Фиг. 1). Към август 2009 г. М1 се свива с 14.2% на годишна база. Динамиката на този паричен агрегат се определя от динамиката на овърнайт депозитите, които към август 2009 г. спадат със 17.5% на годишна база. Намалението на парите извън банките се ускорява и към август 2009 г. те спадат с цели 8.7% при ръст от 11.9% година по-рано. Динамиката на квазипарите се определя основно от растежа на депозитите с договорен матуриретен

до две години (с 19.9%). Депозитите, договорени за ползване след предизвестие до 3 месеца, към август 2009 г. бележат рекорден досега спад (с 13.7%).

Банкова система

Продължава тенденцията на забавяне на растежа на депозитите в чуждестранна валута, а депозитите в левове за втори пореден месец бележат спад. От август 2008 г. темпът на нарастване на депозитите в чуждестранна валута непрекъснато намалява и към август 2009 г. те нарастват едва с 8.4%. За разлика от тях депозитите в левове от юли 2009 г. започват вече да намаляват и към август 2009 г. е регистрирано намаление от 3.6%. За сравнение - към август 2008 г. нарастването е било съответно с 27.3% при депозитите в чуждестранна валута и със 17.8% при депозитите в левове.

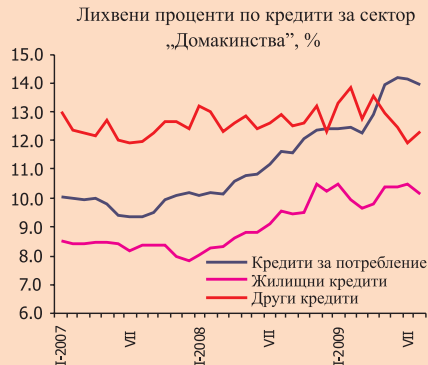
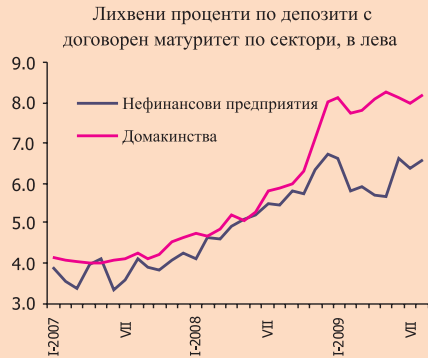
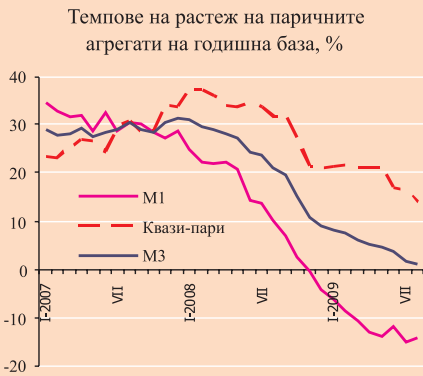
Лихвените проценти по жилищните и потребителските кредити към август 2009 г. бележат лек спад спрямо юли същата година. За разлика от тях лихвените проценти по кредитите над 1 млн. евро на месечна база, както и при "Други кредити" нарастват. За последния месец лихвата по новоотпуснатите потребителски заеми е намаляла с 0.2 процентни пункта и възлиза на 13.96%. Лихвените проценти по жилищните кредити в левове на месечна база намаляват с 0.39 процентни пункта, но на годишна база бележат покачване от 0.6 процентни пункта. Така тези заеми остават все още недостъпни за голя-

ма част от българите. Годишният процент на разходите по тези кредити намалява (с 0.47 процентни пункта) до 10.96%. С таксите и комисионите процентът по потребителските кредити леко се покачва до 15.25%. На годишна база статистиката отчита ръст при всички видове кредити, освен при "Други кредити", които намаляват с 0.58 процентни пункта спрямо нивото от август 2008 г. Към август на годишна база лихвените проценти при кредити до 1 млн. евро се покачват с 1.02 процентни пункта,

над 1 млн. евро - с 0.85 процентни пункта, и кредити за потребление - с цели 2.51 процентни пункта.

Ресурсът на банките продължава да е скъп и те ограничават отпускането на заеми в условията на криза. Въпреки че цените на някои стоки паднаха, огромните лихви правят покупката на кредит неизгодна. Това е и причината през август потребителските кредити да растат с намаляващи темпове (Фиг. 2). На месечна база лихвените проценти по депозити продължават своя възходящ тренд,

Фигура 10. Парични агрегати и лихвени проценти

Източник: БНЕ, собствени изчисления

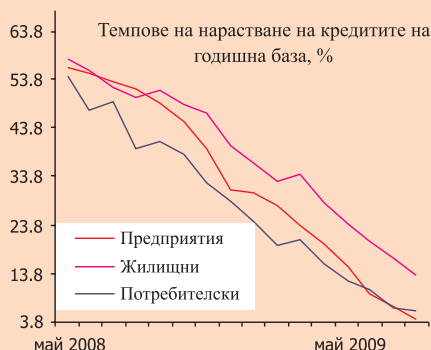
като по депозитите на сектор "Нефинансови предприятия" те се покачват с 0.22 процентни пункта, а по депозити на сектор "Домакинства" - с 0.21 процентни пункта.

В края на август общата сума на активите на банковата система отбелязва слабо месечно намаление с 0.4%, а на годишна база те почти не се променят, като намаляват с едва 0.04%. Спрямо юли балансовият капитал е увеличен с 0.4%, а за една година - с 25.2%. Месечното увеличение на капитала се дължи както на повишението на дохода от текущата година, така и на нарастването на преоценъчните резерви и други оценъчни разлики от финансови активи на разположение за продажба. През август е регистриран най-високият до момента растеж на разходите за обезценка, като през месеца те се увеличават със 125 млн. лв. Въпреки извършената обезценка банковата система генерира месечен доход, а

натрупаната печалба от началото на годината достига 577 млн. лв. През август привлечените средства в системата незначително намаляват (с 0.6%) в резултат от настъпили падежи на ресурс от нерезиденти. Намалението на чуждестранното финансиране в няколко големи кредитни институции е резултат от силното ограничаване на кредитната дейност и не е индикатор за промяна във взаимоотношенията между банките майки и техните местни дружества. В същото време частичен компенсиращ ефект оказва увеличението на депозитите от граждани и домакинства. Коефициентът на ликвидните активи намалява до 19.5% и гарантира адекватно покритие на привлечените средства в системата. Петте най-големи кредитни институции в края на август формират 57.7% от активите на банковия сектор.

Общият размер на *брутните кредити и аванси* към края на август

Фигура 11. Динамика на брутните кредити и аванси

2009 г. е 58.3 млрд. лв. На годишна база *темповете на нарастване намаляват* при експозициите на дребно (жилищни и потребителски кредити) и предприятията (Фиг. 2). Месечната динамика на позицията е повлияна от намалението на корпоративните кредити и вземанията от кредитни институции и същевременно увеличението при останалите компоненти - главно при некредитните институции. Експозициите на дребно нарастват с 0.09% на месечна база в резултат от слабо увеличението както на жилищните ипотечни кредити, така и на потребителските заеми. Общата сума на предоставените кредити на предприятия и на граждани и домакинства е 50 млрд. лв., или с 6.08% повече спрямо август 2008 г. Жилищните ипотечни кредити на физически лица остават по-динамичната компонента в сравнение с потребителските кредити, като нарастват с 13.4% спрямо ав-

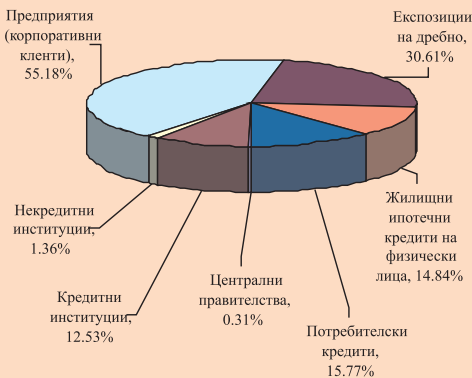
густ 2008 година.

Най-голям дял в кредитния портфейл на банките през август 2009 г. имат кредитите, отпуснати на корпоративни клиенти - 55.18% (Фиг. 3). Делът на кредитите за домакинства е 30.61%, от които 15.8% са потребителските кредити, а 14.8% - жилищните ипотечни кредити. Общият размер на тези кредити е 17.9 млрд. лв. Притеснителен е фактът, че след спад през март 2009 г. делът на лошите кредити започва отново да се покачва, като през август статистиката отчита вече рекорден дял - 7.4%.

Нормативни промени. През юли 2009 г. БНБ прие Наредба № 3 за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти, Наредба № 13 за прилагането на международен номер на банкова сметка и за банковите кодове, Наредба № 16 за лицензиране на платежните институции и

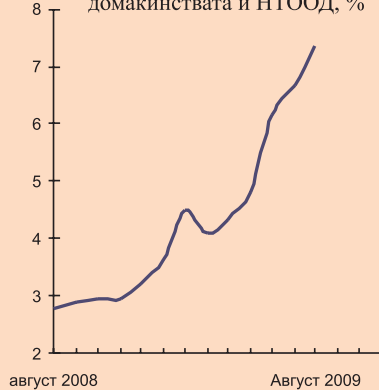
Фигура 12. Кредитен портфейл на банките

Брутни кредити и аванси
(общо в лева, евро и други валути), август 2009 година

Източник: БНБ

Дял на лошите кредити, отпуснати на нефинансовите предприятия, домакинствата и НТООД, %

операторите на платежни системи. Наредбите влизат в сила от 1 ноември 2009 г. и отразяват промените в нормативната уредба на платежните услуги и съществуващите бизнес практики в областта на плащанията, наложени от *Закона за платежните услуги и платежните системи* (ЗПУПС), който влиза в сила от 1 ноември 2009 г. Новата *Наредба № 3* урежда реда за откриването и воденето на платежни сметки и отчетността по тях, изискванията към платежните операции и към платежните операции чрез използване на платежни карти, както и извършването на сетълмент в Българската народна банка. *Измененията в Наредба № 13* са свързани с уеднаквяване на терминологията с използваната в ЗПУПС.

Новата *Наредба № 16* урежда условията и реда за издаване на лиценз и за извършване на дейност като платежна институция, условията и реда за издаване на лиценз и за извършване на дейност като оператор на платежна система, изискванията към предоставяните в БНБ отчети от доставчиците на платежни услуги.

Управителният съвет на БНБ прие и *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 23 за условията и реда за изплащане на суми по влогове в банка с отнет лиценз до гарантирания размер*. *Измененията* имат за цел да приведат в съответствие уредбата на процедурата за изплащане на гарантираните размери по влоговете с измененията на *Закона за гарантиране на влоговете в банките*. Според

тези изменения срокът, в който следва да започне изплащането на гарантираните размери на влоговете, беше съкратен от 45 дни на 20 работни дни, като въведените съкратени срокове хармонизираха процедурата за изплащане с новата европейска регулаторна рамка, както и с други технически въпроси, произтичащи от ЗГВБ.

Управителният съвет на БНБ прие и *Наредба № 22 за Централен кредитен регистър* (ЦКР). Освен досегашните участници - банки, клонове на чуждестранни банки и дъщерните на банки финансови институции, в обхвата се включват и финансовите институции - недъщерните на банки лизингови дружества и други финансови институции. В резултат се разширява обхватът и функционалността на системата и се подобрява информационното осигуряване на банките и небанковите финансови институции за по-прецизна оценка на кредитната задлъжнялост и кредитния риск на кредитополучателите. Това позволява на банките и на небанковите финансови институции по-бърз и по-прецизен анализ и оценка на кредитния риск с цел да не се забавя растежът на кредита за реалния сектор. Тази изключително важна стъпка в посока на подобряване на информираността при вземане на кредитни решения ще допринесе за подобряване на качеството на активите в българската финансова система.

Лизингов пазар

През второто тримесечие на 2009 г.

на лизинговия пазар продължава възходящата динамика, но със забавен темп. Общият размер на вземанията по финансов и оперативен лизинг към края на периода регистрира увеличение от едва 16.5% на годишна база. За сравнение през предходното тримесечие нарастването е 38.8%, а две тримесечия по-рано - 59%. Вземанията по финансов лизинг представляват основна част от пазара (98.7%).

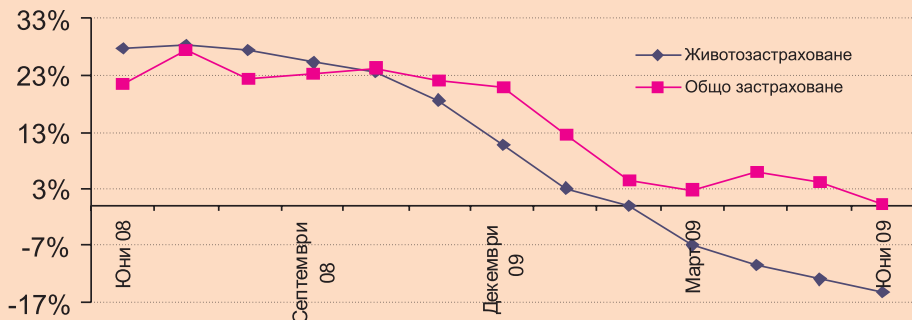
С най-голям дял по вид на актива при финансовия лизинг са вземанията по договори за леки автомобили, като нарастването на годишна база на този пазарен сегмент е 11.4%. Следват вземанията по договори за машини, съоръжения и индустриално оборудване - нарастване 18.4% на годишна база. Вземанията по договори за товарни и лекотоварни автомобили са на трето място. Разпределението на вземанията по финансов лизинг по институционални сектори показва, че над 99.9 на сто от този пазарен сегмент се падат на взе-

мания от резиденти, като от тях 90.3% са вземания от нефинансови предприятия, около 8.8% са вземанията от домакинствата и нетърговските организации, обслужващи домакинствата. По отрасли най-голямо нарастване на договорите за финансов лизинг се наблюдава в областта на сектор държавно управление (115.4%), образование (110.3%), парично-финансовите институции (90.7%), други финансови институции (40.9%), селско стопанство (31.7%), търговия (29.9%), хотели и ресторанти (27.6%), други дейности (26.1%), операции с движимо и недвижимо имущество (19.4%). За разлика от предходните тримесечия, когато най-голям беше спадът при парично-финансовите институции и образованието, през второто тримесечие ръстът в тези сектори е водещ.

Застрахователен сектор

Застрахователният пазар започва да се свива към юни 2009 г. (Фиг. 1). Към края на юни 2009 г. приходите

Фигура 13. Темп на растеж на премийните приходи (на годишна база, %)

Източник: КФН

на застрахователните дружества са намалели с 2% на годишна база. През последните месеци наблюдавахме тяхното реално намаление, а от юни 2009 г. вече и номиналното им намаление е факт. Общото застраховане реализира 86.4% от приходите, останалите 13.6% са от животозастраховането. За разлика от премийните приходи, сумата на изплатените претенции продължава своя ръст (19.9%). След октомври 2008 г. премийният приход от животозастраховане расте по-бавно от премийния приход от общо застраховане, като от март 2009 г. при него вече наблюдаваме спад.

Премийните приходи на общото застраховане през първите шест месеца на 2009 г. са почти на нивото от юни 2008 г., като номинално са нараснали едва с 0.4 на сто на годишна база. Най-голям положителен принос в растежа на пазара по общо застраховане заема застраховка "Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на МПС" (4.4 процентни пункта), с дял от 27.4% от пазара. Нейните приходи са нараснали с 18.9% на годишна база. "Застраховка на сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства" е с най-голям отрицателен принос в растежа (-3.1 процентни пункта) и е на първо място по относителен дял на възникнали претенции от общия размер на възникналите претенции (58.4%). Най-голямо нарастване на премийния приход на годишна база продължава да се отчита по застраховка "Кредити" (123%), след-

вана от "Летателни апарати" (82%), които заемат съответно дялове от 1.4% и 1% от премийния приход, реализиран в сектора. Най-голям дял на пазара по активно презастраховане към края на юни 2009 г. заемат автомобилните застраховки ("Автокаска" и "Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на МПС") и имуществените застраховки ("Пожар и природни бедствия" и "Други щети на имущество"), съответно от 52.8% и 29%. Делът на първите три компании в общите приходи на сектора възлиза на около 41.7%, при около 43.4% за същия период на 2008 г. Това свидетелства за забавяне на наблюдаваните през миналата година процеси на концентрация на пазара.

При приходите от премии на животозастрахователните компании темът на спад се ускорява и към юни 2009 г. те номинално намаляват с 15.1%. Най-голям относителен дял в премийния приход, реализиран от животозастрахователните дружества към края на месец юни 2009 г., продължава да заема застраховка "Живот" и рента (75.1%). Тя има най-голям отрицателен принос в растежа (-10 процентни пункта). Застраховка "Живот", свързана с инвестиционен фонд, заема дял от едва 4.8% в агрегирания портфейл на животозастрахователите. Интересът към нея продължава да намалява и към юни 2009 г. по нея се наблюдава най-голям спад на премийния приход от 47.1% на годишна база. Ръст на премийния приход на годишна база се

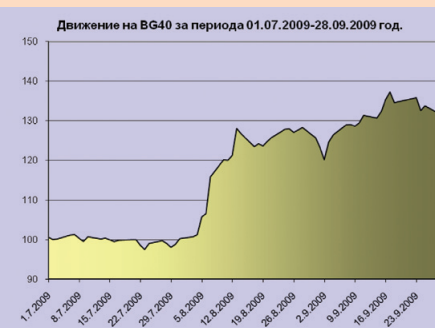
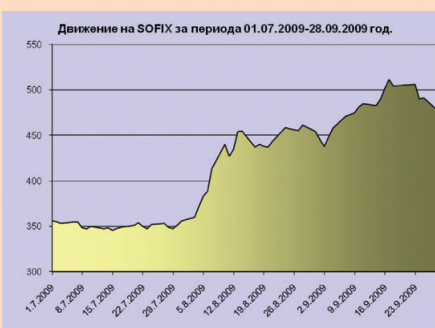
наблюдава само по "Женитба и детска застраховка" - 9.6%, и по "Допълнителна застраховка" - 8.4%. По отношение на изплатените обезщетения отново най-голям дял заема застраховка "Живот" и рента (74.4%). Към юни 2009 г. претенциите по тази застраховка нарастват със 17% на годишна база. По-бързо растат претенциите по застраховките "Женитба и детска застраховка" (93.2% повече) и застраховка "Злополука" (претенциите са със 17.6% повече спрямо юни 2008 г.). Общото нарастване на обезщетенията в животозастраховането е 17.6%. Като цяло обезщетенията са покрити изцяло от премийните приходи в животозастраховането - квотата на щетимост е 37.7%. Година по-рано тя е била 27.3%. На животозастрахователния пазар постепенно намалява дялът на първите три дружества с най-висок пазарен дял - до 49.6% към края на юни 2009 г. при 55.7% година по-рано. Тук тенденцията на постепенно отслабване на концентрацията в сектора и засилване на конкуренцията е отново по-изразена спрямо пазара за общо застраховане.

Капиталов пазар

Оптимизмът, завладял фондовите пазари по света и в страната през второто тримесечие, се пренесе в известна степен и в третото. Възходящите движения на пазарите продължиха, като в някои от случаите дори надхвърлиха регистрираните ръстове през предходния период. Това отново активизира дискусиата доколко

тези повишения са рационални и обусловени от стабилен фундамент на всеки от пазарите. От една страна, икономическата ситуация в повечето от водещите икономики е все още несигурна и излъчваща противоречиви сигнали за изход от кризата и от тази гледна точка няма как компаниите, опериращи в нея, само за едно тримесечие рязко да са подобрили перспективите си така, че да оправдаят ръст от 30% например. От друга страна, за много специалисти спадовете през последните две години бяха толкова сериозни, че направиха прекалено подценени много от

Фигура 14. Движение на SOFIX и BG40

Източник: "БФБ - София" АД

Фигура 15. Капиталови пазари

Международни пазари						
Борса	Стойности към 26.09.2009	Стойности към 26.06.2009	Промяна (%)			
БФБ-София АД	491,20	354,2	38,68%			
Атинска ФБ	1378,93	1094,86	25,95%			
Виенска ФБ	2536,81	2084,77	21,68%			
Пражка ФБ	1142,40	894,8	27,67%			
Будапещенска ФБ	20 327,40	15 411,90	31,89%			
Загребска ФБ	2155,78	1891,96	13,94%			
Букурещка ФБ	4394,73	3408,16	28,95%			
Сараевска ФБ	2016,31	1985,50	1,55%			
Белградска ФБ	852,58	562,82	51,48%			
Македонска ФБ	2965,63	2535,25	16,98%			
Истанбулска ФБ	47 625,00	36 755,90	29,57%			
RTS (Русия)	1225,29	955,45	28,24%			
Пазарна капитализация на БФБ-София (млн. лв.)						
Пазар	30.09.2009*	30.06.2009	31.03.2009	31.12.2008	30.09.2008	
Официален пазар Акции сегмент "А"	211,35	176,25	139,94	168,13	439,27	
Официален пазар Акции сегмент "В"	3456,70	2870,04	2621,30	3291,13	4180,52	
Неофициален пазар на акции, сегмент "А"	6646,17	6007,29	5308,59	6965,78	10 364,74	
Неофициален пазар на акции, сегмент "В"	264,24	348,05	393,45	435,59	470,75	
Пазар на АДСИЦ	1407,90	1379,55	1320,04	1431,54	1667,23	
ОБЩО	11 986,37	10 781,19	9783,32	12 292,17	17 122,51	
*Пазарна капитализация към БВП (по прогнозни данни за БВП за 2009 г.)	18,09 %	16,24 %	13,31%	18,34 %	26,67 %	
Статистика по пазари на БФБ-София за второто и третото тримесечие на 2009 г.						
Пазар	01.07.2009 - 30.09.2009			01.04.2009 - 30.06.2009		
	Лотове	Оборот (BGN)	Сделки	Лотове	Оборот (BGN)	Сделки
Официален пазар, сегмент А	1 474 344	3 168 441,77	2 760	1 283 542	2 590 355,18	2 666
Официален пазар, сегмент В	32 709 167	92 349 080,25	26 857	17 375 266	42 279 523,73	24 875
Неофициален пазар на акции, сегмент А	15 432 611	35 933 828,69	22 592	23 195 486	54 497 458,33	18 652
Неофициален пазар на акции, сегмент В	98 870	274 689,53	326	88 4703	1 359 502,82	499
Неофициален пазар на облигации	18 381	32 581 078,63	250	19 148	36 133 791,46	284
Пазар на АДСИЦ	17 011 587	8 011 903,92	2 439	17 051 480	44 799 299,82	1 863
ОБЩО	66 744 960	172 319 022,79	55 224	59 809 625	181 659 931,34	48 839

Източник: БФБ-София АД

компаниите, а настоящите повишения са просто един опит да се достигне по-справедливо и равновесно ниво на оценката на инвеститорите към капиталовите пазари. Независимо от всичко обаче факт е, че множество водещи икономисти изразиха становище, че макар икономическата криза да е все още в разгара си, то финансовата вече е приключила и именно *подобреното състояние на финансовите институции в световен мащаб е една от причините за ръстовете по пазарите, на които те са основният участник*. В подкрепа на горното е и фактът, че американското правителство обяви намеренията си да се освободи от участията си във финансовите институции, които придоби по време на опитите за спасяването им, при това е твърде вероятно продажната им цена в момента да е дори по-висока.

През третото тримесечие *индексите на "Българска фондова борса - София" АД не направиха изключение от всички останали пазари и отбелязаха стабилни ръстове*. Основният индекс SOFIX нарасна с нови 35% до 478 пункта, макар за кратко да бе надхвърлил нивото от 500 пункта. Така за последните шест месеца, т.е. спрямо най-ниските си стойности от края на март, регистрираният ръст за този индекс е 71.8%. За третото тримесечие широкият индекс BG40 отбеляза малко по-слабо повишение от 30.7%, а за последните шест месеца ръстът му възлиза на 51.2%. По този начин SOFIX достигна нивата си от април 2004 г., макар по-рано

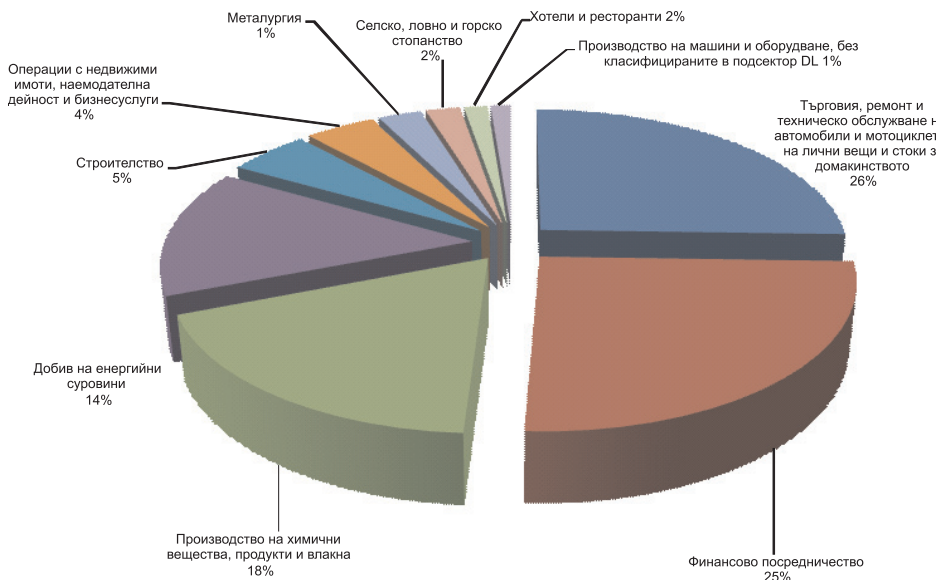
през годината да бе спаднал до шестгодишно дъно. Също така конкретно за България твърде вероятно е оптимизмът да бе допълнително подхранен от сформирването на новото правителство в средата на юли, след което, както е видно от стойностите на индексите, последва силен ръст.

Докато през второто тримесечие на 2009 г. българската борса изоставаше от останалите регионални борси по отношение на реализираните от тях ръстове и по-скоро бе в подолната част на такава своеобразна класация, *през третото тримесечие "БФБ-София" АД бе една от на-бързо повишаващите се борси*, изоставайки единствено от Белградската борса, която по правило е по-силно волатилна. Като цяло в почти всички пазари от Централна и Източна Европа (с изключение на Сараево) се наблюдават сходни ръстове, свидетелстващи за завладелия ги оптимизъм през изминалото тримесечие.

За третото тримесечие *пазарната капитализация* на търгуваните компании се увеличи с 1.2 млрд. лв., или с 11.2%. Измерена като съотношение спрямо БВП на страната (съгласно прогнозата на БНБ за 2009 г.), тя възлиза на 18.09% спрямо 16.4% към края на второто тримесечие. Повишението се дължи единствено на ръста на цените на компаниите, тъй като липсваха нови дружества за периода, които могат да окажат влияние на този показател. Същевременно по-слабият ръст на капитализацията спрямо този на индексите може да се отдаде на множеството

Фигура 16. Оборот на БФБ-София по индустрии

Структура на оборота по индустрии за третото тримесечие на 2009 г.

Източник: "БФБ-София" АД

слаболиквидни компании, които останали без значима промяна в цената спрямо дружествата от индексите.

Оборотите от борсова търговия отново отбелязаха лек спад, макар активността на участниците да бе определено доста по-висока. По-ниските обороти обаче се дължат на няколко големи пакетни сделки през второто тримесечие, а ако се погледне статистиката за броя на сключените сделки, може да се забележи нарастване на този показател с около 13%. Същото важи и за броя на превърлените ценни книжа, които нарастват с 11.5%. Като цяло повишенията остават в рамките на нормал-

ното с оглед на текущата пазарна ситуация и продължаващия оптимизъм, с изключение на пазара на дружества със специална инвестиционна цел, който бележи силен спад. Тук обаче следва да се изтъкне фактът, че този спад се дължи именно на гореспоменатите пакетни сделки през миналото тримесечие, които от своя страна тогава формираха близо една четвърт от оборота на цялата борса. Ако този пазар и пазарите на облигации обаче се изключат от статистиката, то отбелязаният ръст за тримесечието би бил над 31%. Все пак по отношение на реализираните обороти борсата остава далеч от върхови-

те си стойности от 2007 г., когато оборотите за тримесечието бяха от порядъка на 1 млрд. лева.

За разлика от повечето предходни периоди, *през третото тримесечие структурата на оборота бе сравнително балансирана*, като доминиращите отрасли бяха четири. Делът на финансовото посредничество, което традиционно формира около половината от борсовия оборот, спадна до около една четвърт, за сметка на компаниите от химическата промишленост и търговията, които от своя страна образуваха съответно 18% и 26%. За промяна в наложилата се с времето структура обаче в конкретния случай не може да става дума, поне не и до момента на раздържавяване през борсата на дружествата от структурата на Българския енергиен холдинг, съобразно порано заявените намерения от страна на новото правителство.

Енергетика

Български енергиен холдинг. На 12 юли 2009 г. Българският енергиен холдинг (БЕХ) оповести, че уволнява двамата директори на "Мини Марица-изток" ЕАД Иван Марков и Гочо Христов поради констатирани злоупотреби. В Националната електрическа компания (НЕК) е назначен одит поради налични загуби в размер на 80 млн. От борда на холдинговите директори бе оповестено решение да се спрат преговори за кредити и заеми, сред които такива за АЕЦ "Белене", както и разпоредителни и други сделки. Макар и с голямо закъсне-

ние, БЕХ ЕАД оповести отчета за дейността си за първото 6-месечие на 2009 г. Въпреки че от ръководството изтъкват постижения при реструктурирането на дружествата, участващи в холдинговата структура, резултатите се отнасят само до административните процеси. Новото правителство смята за неефективна дейността на холдинга и има сериозни забележки относно разходната част. Също така сериозно се обсъжда закриването му, като се анализират случаите, в които БЕХ е страна в международни проекти и споразумения.

Като антикризисна мярка на правителството на редовно заседание на Министерския съвет бе взето решение за продажба на 15% от дела на енергийните дружества с цел постъпления в държавния бюджет. На тази цел ще е подчинено и решението за държавните дялове от 33% в електроразпределителните дружества, които се контролират от ЧЕЗ, Е.ОН и ЕВН. Според приватизационните договори трите инвеститора имат т.нар. право на първи отказ, тоест първо на тях да се предложат акциите от ЕРП-ата.

"Набуко". На 13 юли 2009 г. в Анкара в присъствието на държавните глави и министри на страните - участнички в проекта, както и на представители на Европейската комисия, Европейската инвестиционна банка, Европейската банка за възстановяване и развитие бе подписано междуправителствено споразумение, касаещо транзитирането на газ по обя-

вения за приоритетен от Европейската комисия проект "Набуко". Споразумението създава стабилна правна рамка, отнасяща се до гарантирането на доставки на стейк-холдърите, както и условията за продажба на газ на трети страни. Следващите стъпки касаят детайлизиране на техническото изпълнение, социалните характеристики на проекта, както и обсъждане на влиянието му върху околната среда, договаряне с банкови институции относно кредитирането му и ползите и условията по транзитирането на газ през тръбата.

На 8 септември 2009 г. в централата на холдинга се проведе заседание на управляващия комитет на международната проектна компания "Набуко Газ Пайплайн Интернешънъл" ООД. Въпросите, подлежащи на обсъждане, засягат административно-организационните, правните, финансово-икономическите и техническите аспекти на проекта за изграждане на газопроводната система "Набуко".

Във Виена бе регистрирана проектна компания "Набуко Газ Пайплайн Интернешънъл" ООД, която ще отговаря за осъществяването на проекта за изграждане и експлоатация на газопроводната система "Набуко". Съдружници в компанията с равно участие са OMV Gas & Power - Австрия, MOL - Унгария, Transgaz - Румъния, "Български енергиен холдинг" ЕАД - България, RWE - Германия, и BOTAS - Турция, които влизат със свои представители в управляващия комитет.

„Южен поток“. Неясна остава съд-

бата на считания за конкурентен на "Набуко" проект на "Газпром" "Южен поток". Новото проевропейски настроено българско правителство оповести, че е необходимо да бъдат ревизирани всички руски енергийни проекти. В началото на август в Анкара премиерите на Русия и Турция Владимир Путин и Реджеп Тайип Ердоган в присъствието на Силвио Берлускони подписаха споразумение, третиращо ядрени и петролни проекти, с което се дава "зелена улица" на преминаването на газопровода "Южен поток" през териториалните турски води. Политическите коментатори отбелязват хода на Русия като натиск върху българската страна да оповести позицията си. Срещата между руския и българския премиер в Полша, последвалото изявление на министър-председателя Борисов и президента Първанов са само част от прекаленото политизиране на този и другите два руски проекта "Бургас - Александруполис" и АЕЦ "Белене". На състоялите се срещи между руския и българския енергиен министър на 18 септември 2009 г. е договорено създаването на две работни групи, чиято цел ще е да подготвят тръжните процедури за изготвяне на предпроектното проучване на трасето на газопровода и на акционерното споразумение между Българския енергиен холдинг и "Газпром".

„Бургас - Александруполис“. Тръбопроводът се разглежда като алтернатива на вече функциониращия нефтопровод Баку - Джейхан. Реали-

зирането на проекта е свързано с протести на общински, екологични и неправителствени сдружения в региона и цяла България. Стойността и финансирането на проекта ще бъдат оповестени в края на 2009 г., като предположенията клонят към 1 млрд., което е икономически нерентабилно според финансистите на ГЕРБ. БЕХ отново трябва да стане собственик на проекта след взето решение на Министерския съвет. В международната проектна компания "Трансболкан пайплайн", която ще построи и експлоатира нефтопровода, България държи 24.5%, толкова има и Гърция, руски компании имат мажоритарния дял от 51%.

Проектът се политизира освен от българското правителство и от гръцкото - като част от кампанията на ПАСОК и Папандреу, които смятат, че изграждането на петролопровода обслужва руските интереси в региона.

АЕЦ „Белене“. Все повече съдбата на втората атомна електроцентрала започва да се политизира. Медийното отразяване на проекта не се свързва с финансови разчети, относно рентабилността и приходите в бюджета в перспектива, по-скоро с играчите от сектора ядрена енергетика и преразпределяне на участващите фирми в бъдещото изпълнение на проекта.

На този етап проект АЕЦ "Белене" разполага с одобрение на екооценката и на идеен проект, включително от Европейската комисия, с издадено разрешително за строителство,

въз основа на което се извърши подготовка на площадката и демонтаж на старото оборудване. Агенцията за ядрено регулиране е необходимо да даде разрешение за започване на същинския строеж. След подписаното акционерно споразумение с германската RWE се работи по осигуряване на финансирането, което може да приключи до 2010 г. За поддържане на работите се работи по минимален обем дейности.

Вариантите за финансирането на проекта са много. Предишното правителство обсъждаше експортен заем от руска банка, но приемането на която и да е форма на финансиране ще бъде обект на внимателен анализ от партньорите. При срещата на 18 септември Русия изяви желание за купуване на 31% от дела на българското участие. Възможно е и обсъждане на изкупуване на половината от дела на RWE.

Топлофикация - София. Неясна остава съдбата на Столичната топлофикация. При предишното правителство дружеството бе включено в капитала на БЕХ с цел погасяване на дълга му към "Булгаргаз холдинг", а поради намалената цена на топлоенергията се реализираха 60 млн. загуби. Въпреки настъпващата криза, от новото правителство смятат, че към приватизацията на дружеството има инвеститорски интерес. Възможно е то да остане в холдинговата структура или да се върне отново под "шапката" на Столична община.

Нова енергийна стратегия. Третият пакет мерки на ЕС ще определи

новата българска енергийна стратегия. Мерките е необходимо да бъдат взети поради повдигнатите към България две наказателни процедури за неспазване на евродирективи, задължаващи операторите на електро- и газопреносната мрежа да обявяват свободния капацитет на мрежите, което ограничава достъпа на конкуренцията до преносните системи, и заради определянето на квоти за производство на ел. енергия за регулирания пазар само от централи с ниски цени.

"Булгаргаз" ЕАД внесе в ДКЕВР за утвърждаване нови цени на природния газ. Предлага се пределна цена на природния газ при продажба от обществения доставчик: на крайните снабдителите и на потребителите, присъединени към газопреносната мрежа, в размер на 374.13 лв./1000 нм³ (без ДДС); на потребители, присъединени към мрежи с ниско налягане, собственост на "Булгартрансгаз" ЕАД, в размер на 381.85 лв./1000 нм³ (без ДДС). Цените за продажба на природен газ от крайните снабдителите са образувани с действащите цени за пренос и снабдяване на природен газ по газоразпределителните мрежи, собственост на съответните дружества.

На 24 септември ДКЕВР определи увеличение на цената на природния газ за 4-тото тримесечие с 2.49%. Поисканото от "Булгаргаз" ЕАД по-голямо увеличение е мотивирано от по-високите котировки на петрола и петролните продукти, които влияят на цената на газа, на която дружеството изкупува от "Газпром".

Транспорт

Отново проблеми за българските автомобилни превозвачи. След като миналата година през август имаше проблеми за българските автомобилни превозвачи, свързани с таксите за превоз на българските тирове на турска територия, отново по същото време на годината започнаха проблеми, този път свързани със СЕМТ разрешителните и принципите за ползването им на турска територия. Силната конкуренция между българските и турските превозвачи, особено в условията на финансова и икономическа криза, отново е повод за турската страна да въведе ново дискриминационно ограничение. След продължилите дълго време спорове по отношение на таксите през 2008 г., българската страна отстъпи и въведе за турските превозвачи значително по-ниски пътни такси за турските тирове, отколкото за другите страни извън Европейския съюз. Това даде основание на турската страна отново да иска турските превозвачи да бъдат поставени в по-благоприятни условия.

Този път Турция изпрати нота до България за въвеждането от 15 август на забрана за българските автомобилни превозвачи да ползват СЕМТ разрешителните повече от веднъж на 24 часа (по 12 часа за отиване и връщане). Поставянето на такива срокове е в противоречие с процедурите и правилата, приети от ЕКМТ (Европейската конференция на министрите на транспорта), в които не са определени администра-

тивни срокове, а само принципни правила за реда и начина на използването на този вид разрешителни. Освен това следва да се има предвид, че значителна част от превозвачите превозват в пограничните райони на двете страни и могат да извършват курсовете си в кратки срокове. Ако турската страна продължава да налага тези условия, тези превозвачи ще трябва да плащат пътни такси за всяко следващо влизане, а притежаването на СЕМТ разрешително ги освобождава от това. СЕМТ разрешителните дават право на автотранспортните фирми да извършват превози в рамките на една година, без да плащат пътни такси, като за кандидатстването за получаване на този вид разрешителни е необходимо фирмите да имат евролиценз.

Българската страна вече предприе съответните мерки и на дипломатическо, и на експертно ниво за решаването на този проблем. Въпросът ще бъде поставен и пред секретарията на ЕКМТ.

В МТИТС отново, както при предишното правителство, се обмисля идеята да се определят **пределни тарифи за таксиметровите превози**, които да се определят от съответните общини въз основа на местните условия. Мотивът е прекратяване на некоректното поведение на някои таксиметрови шофьори. Министерството заедно с това трябва да засили контрола над такситата за избягване на работата на нелегални такива, да въведе изискване за унифициране на изписването на табелите, които ин-

формират за цените и условията на превоз, да се контролира редовността на таксиметровите апарати и др.

Железопътният транспорт продължава да бъде най-засегнат от кризата. НК "БДЖ" и трите ѝ дъщерни дружества "БДЖ - Товарни превози", "БДЖ - Пътнически превози" и "БДЖ - Тягов подвижен състав (Локомотиви)" са в много лошо финансово състояние. Националната компания отчита за първите шест месеца на годината 22.3 млн. лв. загуба. Най-голяма загуба отчита "БДЖ - Товарни превози" - 18.2 млн. лв., следвана от "БДЖ - Тягов подвижен състав (Локомотиви)" - 8.6 млн. лв., и "БДЖ - Пътнически превози" - 1.5 млн. лв. Изразходвани са и 2/3 от планираната бюджетна субсидия, която за годината е около 160 млн. лева.

Дългосрочните задължения на дружеството са 554 млн. лева, 400 млн. от които са за закупените дизелови и електрически мотриси, а краткосрочните задължения са 285 млн. лева, от които 160 млн. са дългове към доставчици. Задълженията на БДЖ към НК "Железопътна инфраструктура" нарастват и се очаква до края на 2009 г. да достигнат 80 млн. лв. Основната причина за лошите финансови резултати на НК "БДЖ" са намалените обеми товари - с 82% до средата на година в сравнение със същия период на 2008 г., и спирането на превозваните товари от "Кремиковци", които носеха приход на БДЖ между 35 и 50 млн. лв. годишно.

За преодоляване на негативните

резултати дружеството планира да предприеме антикризисни мерки, както следва: бракуване на 10% от товарните вагони и около половината от пътническите вагони, като за това се очакват постъпления около 17 млн. лв.; от 1 октомври се планира освобождаване на 1300 души, а с влизането в сила на нов график за движение на влаковете от 12 декември ще бъдат съкратени още 670 души, или общо около 2000 души намаление на персонала. От началото на годината до сега са освободени 1117 души, основно на пенсионна възраст или по собствено желание. В антикризисната програма на БДЖ се предвижда и реорганизация на работата с оглед намаляване разходите за гориво, електрическа енергия, техническо обслужване и пр. Очаква се комулативна икономия от 24.5 млн. лева.

Шанс за обновяването на подвижния състав на НК "БДЖ" е разрешението на ЕК за държавна помощ в размер на 44 млн. лв., които бяха спрени от новото правителство след проверките в дружеството заради съмнение за източване на бюджетни средства за некачествени рециклирани вагони. От транспортното ведомство се надяват тази помощ да бъде отпускана и през следващите години, но при строг контрол и предварително съгласуване и одобрение от ЕК. За целта ще се изготви дългосрочна програма за развитието на БДЖ с бюджетни средства.

Национална компания „Железопътна инфраструктура“ (НКЖИ)

отчита за полугодieto загуби в размер на 48 млн. лв. Приходите от инфраструктурните такси са намалени с 20% за полугодieto. Съществената част от това се дължи на задължението на НК "БДЖ", която е основният превозвач по железопътната инфраструктура. Към момента инфраструктурната компания е изхарчила почти изцяло средствата, предвидени от държавния бюджет за капиталови разходи и поддръжка на железопътната инфраструктура (около 180 млн. лв.). Периодът на намалени превози по жп мрежата е подходящ за строителство и ремонт на железопътната инфраструктура, но НКЖИ не разполага с необходимите средства за това. Дори финансирането по оперативните програми изисква съфинансиране от наша страна, за което компанията няма средства. НКЖИ се опитва да получи държавно гарантиран заем в размер на 360 млн. лв. от Световната банка за ремонт на жп отсечки, тунели и механизация на движението по релсите. За набавяне на средства се предвижда продажбата на 38 неоперативни имота за около 20 млн. лева.

Налага се НКЖИ да предприеме най-трудните мерки от антикризисната си програма - закриване на 12 нерентабилни жп линии. От реализирането на тази мярка се очаква икономия в размер на 6.5 млн. лв. Заради кризата и липсата на финансови средства компанията предвижда да задържи 30% от заплатите на служителите си до края на годината, а след това ще им ги изплати с лихвите.

Направени са разчети и за съкращаване на около 2000 души от персонала. Ако предвидените съкращения в двете компании - НКЖИ и НК "БДЖ" - се реализират, съкращенията в сектора ще достигнат 4000 души.

Недоволни от предстоящите драстични мерки - продължаващото забавяне на заплатите в НК "Железопътна инфраструктура", предприетите мерки за частично изплащане през септември, октомври, ноември, предвижданите съкращения, - от Синдиката на железничарите в България са поискали свикване на единния стачен комитет, което ще ускори процедурата по Закона за уреждане на колективни трудови спорове, за да се премине към ефективна стачка. При започване на стачка и спиране на обслужването по железния път ще стане невъзможно извършването на превозите от всички лицензирани железопътни превозвачи.

Конфликти заради фериботни превози възникнаха между българските и украинските оператори на фериботи по маршрутите Варна - Иличовск и Варна - Поти - Батуми. Търговският спор между "Български морски флот" (БМФ) и украинската "Украфери" за превоз на товари по фериботната връзка започва вече да дава отражение върху официалните отношения между двете страни. Търговските превози са за около 40 млн. долара годишно. Превозът на товари по фериботни кораби е уреден с тристранно междуправителствено споразумение между България, Грузия и Украйна. Според това споразу-

мение два български и два украински фериботни кораба превозват товари между трите страни. В резултат на кризата товарите между България и Украйна намаляха значително. Нивото на товарите между Грузия и Украйна все още се запазва. Това е една от причините, поради която украинските оператори се опитват да изтласкат българските превозвачи от пазара, като не се товарят българските кораби на украинско пристанище. Украйна сключи отделно споразумение с Грузия за линията Керч - Поти - Батуми, като по този начин допълнително се изтеглят товари в защита на корпоративните интереси на украинските превозвачи. Недопустимо е която и да е от страните по този тристранен договор едностранно да решава кой ще обслужва която и да е линия, тъй като по споразумението е предвидена реципрочност на превозите.

Новото ръководство на министерството назначи проверка на съмнителни сделки на стария кабинет - за продадени пътнически вагони, купени некачествени рециклирани стари пътнически вагони, закупуването на двата правителствени самолета и др. Въпреки желанието на транспортното ведомство да развали едностранно договора за доставка на два правителствени самолета, това се оказва трудно, тъй като освен заплатените вече 15 млн. долара ще бъдат платени неустойки почти за същата сума. Поради това правителството взе решение да задържи единия самолет, като 14 млн. от платените вече пари

се приспаднат от цената му. Такова споразумение е постигнато с фирмата, доставила самолетите. По този начин загубата за страната ни е сведена до възможния минимум. Договорът за доставката на двата "Еърбъс А319" с фирмата "Би Ейч Еър" бе предаден на прокуратурата, след като са установени груби нарушения в процедурата за възлагане на обществена поръчка - избраната фирма не е отговаряла на изискванията и не би трябвало не само да спечели, но изобщо да бъде допусната до участие.

Националната агенция "Пътна инфраструктура" (НАПИ) претърпя поредната промяна - след като преди месеци беше прехвърлена към МС с мотивите за по-добро ръководство, отново беше върната към МРРБ. Сега наименованието ѝ става агенция "Пътна инфраструктура" и тя ще бъде второстепенен разпоредител с бюджетни средства, като част от бюджета на МРРБ. От Брюксел е дадено положително становище за поредната промяна. Мотивите са, че по този начин агенцията ще бъде подчинена на една структура и компетентността и отговорностите ще бъдат отнесени на едно място.

Проблемите по изграждане на транспортната инфраструктура продължават. *Реализацията на транспортни проекти по ИСПА е изключително закъсняла.* Програма ИСПА е с период 2000-2010 г., а досега за девет години са усвоени едва 39% от разчетените средства. При този темп на работа опасността да не

се усвоят средствата в срок е напълно реална. По нея се работят крупни обекти, работата по които е почти невъзможно да се ускори до такава степен, че да се завършат до края на 2010 г. От МРРБ настояват за 12-месечно удължаване на срока за усвояване на средствата по ИСПА, което е сравнително реалистично за приключване на някои обекти. Ако не се получи отсрочка, тези проекти трябва да се финансират от бюджета.

По оперативна програма "Транспорт" общата стойност на средствата е 2.3 млрд. евро. Срокът на действие на програмата е 2013 г., така че все още има всички шансове за реализация на предвидените проекти. Към момента в строителство са само два обекта - столичното метро и реконструкцията на жп линията от Свиленград до турската граница. Другите проекти все още не са започнали и това е причината да има усвояемост на този етап от 1.5%. Но с най-голямо закъснение са "Дунав мост 2" (70 млн. евро) и реконструкцията на жп линията Пловдив - Свиленград (135 млн. евро).

Обсъжда се вземането на заем между 800 млн. и 1 млрд. евро от Европейската инвестиционна банка за покриване на държавното съфинансиране по големите инфраструктурни проекти като метрото, жп линията Свиленград - турска граница, както и аутобаните "Тракия", "Струма" и "Марица". Проектите се финансират по Оперативна програма "Транспорт", но по нея се осигуряват 80% от средствата. Останалите ще се тър-

сят чрез заеми. Със средствата ще се финансира строителството на магистралите "Тракия", "Марица" и "Струма". Освен това ще бъдат изградени и проекти за международни железопътни линии и първокласни пътища, които са одобрени по европрограмата.

За магистрала "Тракия" има проблеми, които трябва да се решат, за да може да се получи строително разрешение през февруари. Не са уточнени съпътстващи трасета, не са направени парцеларни планове, в някои участъци има дублиране. Тръжната процедура за "Тракия" може да стартира през ноември, да има избран изпълнител през февруари, когато да излезе и строителното разрешение, а самото изпълнение да започне през април 2010 г. Въпреки тези трудности се заявява, че отсечката Стара Загора - Карнобат от магистрала "Тракия" ще бъде готова за началото на летния сезон на 2012 година.

Правителството обявя, че ще строи по 65 км магистрала всяка година до 2013 г. (а не както досега по 11 км), за да се навакса изоставането, въпреки че няма яснота с какви средства ще се реализира това намерение, при положение че възможностите на бюджета са силно ограничени, а и изпълнението на оперативната програма "Транспорт" е с неясно бъдеще. Може би с правителствения план за действие по инфраструктурните проекти от Оперативна програма "Транспорт" този въпрос ще получи положителен отговор.

Строителството на софийското

метро по втория метродиаметър беще осигурено с допълнителни средства, след като ЕК включи още 157 млн. евро по Оперативна програма "Транспорт" за този проект. Разликата до 185.8 млн. евро ще бъде съфинансиране от българска страна. Това е най-голямото финансиране на България по инфраструктурен проект, а и самият проект е най-успешният досега. Очаква се общата стойност на проекта да надхвърли 247 млн. евро. Осигуреното досега съфинансиране от общината е 61.9 млн. лв., а от държавата - 27.5 млн. евро. Първият транш от 102 млн. лв. вече е получен. От отсечката "Надежда" - бул. "Черни връх" са построени вече 15%, а строителството на трасето "Обеля" - "Надежда" ще започне в началото на 2010 г. Разчетът е, че строителството ще осигури около 3000 нови работни места. Планира се вторият лъч на метрото да бъде открит за експлоатация през 2012 година.

Строителство и недвижими имоти

Строителство и инвестиции. През септември 2009 г. по данни на Националния статистически институт (НСИ), съставният показател "бизнес климат в строителството" се понижава с 2.3 пункта в сравнение с предходния месец. До това понижение водят най-вече влошените оценки на строителните предприемачи за настоящата бизнес ситуация в предприятията. Строителната активност се оценява като намалена, а и прогнозите за следващите три месеца са в

същата посока. Последната бизнес анкета регистрира намаляване на осигуреността на производството с поръчки и увеличаване броя на клиентите със закъснения в плащанията. Очакванията за персонала през следващите три месеца са също в посока на неговото намаление. Според строителните предприятия с най-голяма тежест сред факторите, затрудняващи дейността в бранша, остават несигурната икономическа среда (61.8%) и недостатъчната финансова обезпеченост (53.1%).

Относно продажните цени на материалите, предприятията, които предвиждат намаление, продължават да са повече от тези, които считат, че цените им ще се повишат през следващите месеци, в резултат на което за десети пореден месец балансовият показател е отрицателен (-4.9 на сто).

В резултат на антикризисните мерки, които в сектора на строителството се прилагат от края на миналата година, заетите в строителния бранш в страната към момента са намалели до приблизително 202 хил. души. Спрени са инвестициите и купуването на нова техника, което от своя страна създава затруднения на лизинговите компании, а междуфирмената задлъжнялост се е увеличила. Тези проблеми са много сериозни, защото 2010 г. ще бъде изключително тежка както за бюджета, така и за икономиката като цяло. Очакват се още шест-осем доста трудни месеци и едва към средата на следващата година в бранша може да се усети из-

вестен оптимизъм.

Новите тенденции в сектора на строителството са свързани с преориентирането на предприемачите от частни към публични инвестиции и търсене на финансови решения от еврофондовете. Обмисля се изграждането на първия технологичен център "София" - съвместен проект на Столична община и Технологичен център "Дортмунд". По своята същност технологичният парк ще предоставя база на фирми, занимаващи се с високи технологии. За финансиране изграждането на проекта работната група ще кандидатства за средства от европейските фондове.

Жилищно строителство. След като търговците приеха част от загубите на офертните цени на жилищата, на пазара на недвижими имоти настъпи известна стабилизация. Според индекса на НСИ средните продажни цени на съществуващите апартаменти в най-големите градове са намалели на годишна база през второто тримесечие на 2009 г., както следва: в София - около 24.5%, в Пловдив - около 29.9%, във Варна - около 14.5%, и в Бургас - около 13.3%. В най-скъпия сегмент, където преди се появяваха оферти на стойност 4000-5000 евро на кв.м - в центъра на София, сега те не надхвърлят 2600 евро. Най-евтините панелни апартаменти в столичните комплекси в момента се предлагат за около 525 евро на кв. метър. През лятото на 2008 г. подобно жилище не можеше да се намери за по-малко от 700 евро на кв. метър. Цените на жилищата в морските

Таблица 1. Офертни цени на жилища в евро на кв.м (септември 2009 г.)*

Град	Квартал	Панели	ЕПК	Тухла	Ново строителство
София	Център	6600 - 1370	790 - 1350	680 - 2600	820 - 2450
	Лозенец	850 - 1420	1110 - 2130	850 - 2530	1020 - 2850
	Иван Вазов	1090 - 1340	1370 - 1630	1000 - 2420	1360 - 2700
	Манастирски ливади	N/A	N/A	720 - 2070	N/A
	Изток, Изгрев	740 - 1040	880 - 1700	900 - 2500	900 - 2800
	Люлин	420 - 1270	490 - 1000	630 - 1090	540 - 1180
Пловдив	Младост	630 - 1170	640 - 1380	750 - 1750	700 - 1510
	Център	480 - 960	650 - 1000	640 - 1330	650 - 1190
	Кършияка	380 - 720	490 - 980	490 - 1760	500 - 980
	Смирненски	410 - 670	580 - 770	500 - 730	510 - 830
	Тракия	360 - 710	550 - 850	570 - 800	550 - 710
	Бургас	Център	940 - 1100	N/A	650 - 2000
Лазур		980 - 1200	970 - 1120	800 - 2500	950 - 1200
Изгрев		550 - 800	720 - 830	790 - 960	650 - 850
Славейков		500 - 940	500 - 900	670 - 950	650 - 920
Варна	Център	710 - 2100	880 - 1150	840 - 2100	1410 - 3000
	Гръцка махала	N/A	N/A	1260 - 2620	1060 - 1500
	Чайка	680 - 1450	1120 - 1400	1020 - 1550	1350 - 1510
	Младост	600 - 830	690 - 950	880 - 1030	680 - 760
Вла диславово		400 - 830	450 - 520	N/A	550 - 650

* Цени на база наличното предлагане на двустаини и тристаини апартаменти (около 100 кв. м с общи части, без първи и последни етажи) към предходния месец.

N/A - няма информация за предлагане.

Източник: НСНИ, Индекс Имоти

градове засега се понижават с по-бавен темп. Новото строителство се установи на нива между 1000 и 1200 евро на кв.м за райони, които се намират между центъра и крайните квартали на градовете. Пренасищането на пазара на имоти продължава да оказва натиск върху цените, а броят на сделките се запазва нисък.

Ваканционни имоти. Въпреки очакванията, че през летните месеци интересът към ваканционните имоти на морето ще се увеличи, това съвсем не беше така. Строителните предприемачи не намалиха цените, а даже долната граница се покачи с 10-20 евро на кв. метър. Така най-ниските цени, на които се предлагат имоти по Черноморието, започват от 550

Таблица 2. Офертни цени на ваканционни жилища в евро на кв. м (септември 2009 г.)*

Район	Ценови нива
Албена, Кранево	760 - 1770
Евксиноград	760 - 1600
Св. св. Константин и Елена	880 - 2210
Несебър	560 - 2210
Приморско	550 - 1350
Банско	470 - 1390
Боровец	800 - 1600
Пампорово	570 - 1200

* Цени на база наличното предлагане на ваканционни апартаменти към предходния месец.

Източник: НСНИ, Индекс Имоти

евро на кв. метър. Такава е цената на двустаен необзаведен апартамент в Приморско, която стои некоригирана от лятото на 2008 г. През третото тримесечие на 2009 г. 95% от купувачите в сегмента са били руски гражд-

дани. За сравнение делът им три години по-рано е бил едва 15%. Според проучвания продажбите на зелено продължават да намаляват, като техният дял през това лято спада до 5% от всички сделки. Едва 35% от всички купувачи попадат в категорията на т.нар. най-нисък сегмент и разполагат с бюджет между 16 и 25 хил. евро. В момента срещу такава сума се предлагат студиа при цена на кв.м между 400 и 500 евро. Най-голяма е групата на руските представители от средната класа, които разполагат с бюджет между 45 и 60 хил. евро и имат сериозни изисквания към имота. Общият спад на цените на недвижимите имоти е увеличил дела на желаетите да купят ваканционни къщи. Ако преди година разпределението е било 10 към 90% в полза на апартаментите, днес делът на къщите вече е 30% от всички продажби.

Ситуацията в планинските курорти се запазва тежка за предприемачите. Ако миналата година инвеститори залагаха по 2300-2500 евро на кв.м за жилище в Банско, на този етап апартамент от 100 кв.м в петзвезден комплекс близо до кабинковия лифт може да се купи за 1390 евро на кв. метър. Затишието на пазара е факт. Големият брой непродадени апартаменти принуждава инвеститорите да търсят други решения за намаляване на загубите. През зимния период непродадените имоти ще бъдат предлагани под наем или като хотели, като по този начин ще започнат да се възвръщат част от вложените в тях средства.

На пазара на парцели, особено тези с добра панорама, промяната в цените нива е незначителна. На фона на почти нулевата инвестиционна активност обаче това означава голяма разлика между цените на търсене и предлагане. Макар и малко, сделки се сключват на нива от 60-70 евро за кв.м на втора или трета линия. Очакванията са след зимата интересите на продавачи и купувачи да се приближат и едва тогава да има увеличение на броя сключени сделки.

Бизнес строителство. Бизнес сградите, които бяха завършени през 2008 г., увеличиха дела на незаетите площи. Новопостроените офиси притиснаха собствениците в София. През третото тримесечие наемите в периферните райони на столицата паднаха до 12 евро/кв.м, след като в началото на 2008 г. надхвърляха 15 евро/кв.м. Във Варна ситуацията е сходна. След завършването на три проекта в идеалния център на града и добавянето на нови офиси в широкия център и околностите, наемите също продължават да са под натиск.

Въпреки очевидното свиване на пазара появяват се инвеститори, които имат по-оптимистичен поглед към ситуацията. В София предстои изграждането на 36 хил. кв.м офиси и паркинги на новия бизнес парк "София Уан" (Sofia One), който ще се намира в близост до бившия завод "Електроника" в квартал "Слатина". Инвестицията е дело на израелската компания "Би Ес Ер София" и по първоначални изчисления е на стой-

Таблица 3. Офертни цени на търговски площи в евро на кв.м (септември 2009 г.)*

Град	Район	Наеми (за месец)	Продава
София	Търговски центрове и молове	30 - 60	1550 - 5000
	бул. "България"	7 - 40	2390 - 6670
	ул. "Г.С. Раковски"	10 - 50	1980 - 12 500
	бул. "Васил Левски"	10 - 60	3170 - 9500
	бул. "Витоша"	10 - 110	6730 - 18 000
	бул. "Мадрид"	18 - 45	6250 - 9140
	бул. "Мария Луиза"	14 - 80	3450 - 4410
	бул. "Патриарх Евтимий"	10 - 40	9720 - 20 450
	бул. "Годор Александров"	10 - 30	1670 - 6250
	бул. "Христо Ботев"	10 - 35	2130 - 3060
	Идеален център	13 - 80	2560 - 12 000
Пловдив	Търговски центрове и молове	30 - 45	900 - 5140
	Център	8 - 50	580 - 11 250
	кв. "Въстанически"	2,5 - 20	310 - 2170
	кв. "Кършияка"	5 - 30	450 - 3520
Бургас	Търговски центрове и молове	N/A	N/A
	Център	15 - 40	720 - 4400
	кв. "Лазур"	10 - 25	770 - 3600
	кв. "Славейков"	5 - 10	750 - 1650
Варна	Търговски центрове и молове	30 - 45	N/A
	Център	4 - 110	1010 - 13 640
	кв. "Бриз"	7 - 14	660 - 2500
	кв. "Чайка"	5 - 15	1330 - 3000

* Цени на база наличното предлагане на търговски площи към предходния месец.

N/A - няма информация за предлагане.

Източник: НСНИ, Индекс Имоти

ност около 20 млн. евро. Според участниците на пазара все още има сектори, които се разрастват, например аутсорсингът в дейности като поддържане на бази данни и информационни технологии, кол-центрове и др., но основният двигател на търсенето ще бъдат фирми, които се опитват да оптимизират разходите и ефективността си с преместване в по-качествени сгради на по-ниски цени.

До края на годината се очаква да бъдат въведени в експлоатация около 207 хил. кв.м търговски площи в търговски центрове в София, Варна, Пловдив, Русе, Стара Загора, Габрово и Гоце Делчев. Опитите за стъпване и развитие на българския пазар на големи европейски вериги като Peek & Cloppenburg, хипермаркетите Carrefour и др. все още дават известна доза сигурност на проектите. От друга страна, свиването при много от българските търговци принуждава предприемачите да предложат по-добри условия, като: изцяло обвързани с оборота наеми, гратисни периоди между три месеца и година, довършителни работи за магазините, с които намаляват ефективните разходи на наемателите.

Във Варна и Пловдив наемите за масовите търговски обекти в моловете са между 30 и 45 евро на кв.м месечно. При ключови наематели наемът понякога пада и под 20 евро. Движението на търговците по главните улици също продължава, като на пазара излизат предложения, каквито допреди две години липсваха. Собствениците се опитват да държат високи ценови нива - между 80 и 110 евро на кв.м за магазини на глав-

ните търговски улици в големите градове.

Нормативни промени. В 80% от сградния фонд в столицата, а и в цялата страна липсват гръмоотводи, твърдят водещи експерти в инженерния бранш. Освен това България е единствената европейска държава, в която *нормативната уредба за мълниезащита* не е синхронизирана с тази на общността и това може да доведе до санкции за страната. В момента се работи по норматив от 70-те години, а срокът за приемането на новата наредба е изтекъл през февруари 2009 г. Проблемът произтича от факта, че липсва контрол при изпълнение на проектите, особено когато се стигне до покривите на сградите, и такъв се осъществява само при добра воля от страна на инвеститора. За изправността на мълниеносната защита са проверени училищата и детските градини само в София и Дупница. Нашата страна е с доказано силна мълниеносна дейност. Около 28% от повредите в офисната и битовата електроника (компютри, телевизори, интернет комуникации и друга прецизна електронна техника) се дължат на токови удари, причинени от мълнии. Средногодишната стойност на загубите, причинени от атмосферни пренапрежения в електрическата мрежа, за Европа са в порядъка около 500 млн. евро, а за България - над 60 млн. лева, сочи статистиката. Според експертите е нужна своевременно приета и добре функционираща нормативна база, която да отговаря на европейските и

световните стандарти. Те подчертават, че защита от преки попадения на мълнии и техните вторични въздействия е напълно възможна. Обезопасяването на една еднофамилна къща струва около 500-600 лева, а на многоетажен блок - 800-900 лева. Професионалното обследване дали дадена сграда е снабдена с надеждна защита е на цена 60-70 лева.

Високи технологии и комуникации

Новото правителство направи няколко сериозни реформи в структурата на администрацията, занимаваща се с проблемите и развитието на информационното общество и информационните технологии. Закрити бяха Държавната агенция за информационни технологии и съобщения (ДАИТС) и Координационният център по информационни, комуникационни и управленски технологии (КЦИКУТ), а информационните технологии влязоха под шапката на предишното Министерство на транспорта. Заедно с тези промени са запланувани редица промени в законодателната рамка, отнасяща се до използването на ИТ и предлагането на електронни услуги от правителството. За пореден път се декларира осъзнаване на важността на ИТ за осигуряване на икономически растеж и подобряване на конкурентоспособността на българската икономика, като можем да се надяваме това да не останат само думи, а да има реална промяна в оползотворяването на предимствата на ИТ.

Дни преди закриването на ДАИТС стартира списък на акредитирани лица, извършващи сертификация на административните информационни системи според глава пета от Наредбата за общите изисквания за оперативна съвместимост и информационна сигурност, обн. ДВ, бр.101 от 25.11.2008. Информацията за акредитираните лица е достъпна на адрес <http://rs.daits.government.bg/default.aspx>, в рубрика "Списък на акредитираните лица". Списъците на акредитираните лица и на сертифицираните системи и продукти са предназначени за разработчици на информационни системи и специалисти в областта на информационните технологии и ще се актуализират непрекъснато.

Новосъздадената изпълнителна агенция "Електронни съобщителни мрежи и информационни системи" е юридическо лице на бюджетна издръжка. Агенцията ще бъде второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, като основните ѝ цели ще са да развива, интегрира, поддържа, администрира и управлява електронна съобщителна мрежа за нуждите на националната сигурност, на органите на изпълнителната и на местната власт. Дейността, имущество и архивът на ДАИТС, свързани с подпомагане на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията при осъществяването на водената от него политика, преминават към министерството, а всички останали - към ново-

създадената изпълнителна агенция.

София влезе на 10-о място в класацията по широколентов интернет сред градовете по света. Такъв е резултатът от глобалното проучване "2009 Broadband Quality Research" на университетите в Оксфорд и Овиедо. Същата класация показва, че България е на трето място по ръст на качеството на интернет достъпа за 2009 г. - индексът, измерващ качеството на услугите в страната, се е повишил от 17 за 2008 г. до 49 за настоящата година. Въпреки това в класацията на държавите България заема 34-а позиция от общо 60 държави, като основна причина за този резултат е все още слабото разпространение на широколентовия интернет извън столицата.

БТК и "Вивател" са вече "Виваком". Това е последният етап от сливането на двата телекома, които се превръщат в компания с единна визия и обединен екип. "Виваком" ще предлага услуги като интернет, фиксирани и мобилни комуникации. VIVACOM е името, което ще носят фиксираните и мобилните телефонни услуги, а новото име на БТК ADSL е VIVACOM Net. Новият брандинг на фирмата (<http://vivacom.bg>) предизвика доста коментари в интернет заради приликата на логото с това на фирмата Vivacom (<http://vivacom.com>) като визия и пълното съвпадение на цветовата гама, но от компанията явно държат на този начин на представяне и не намират приликата за проблем.

След обединяването на компании-

те новата Vivasoft има значителен пазарен дял с над 2 млн. абонати на фиксирани услуги, 1.35 млн. абонати на мобилни услуги и почти 300 хил. абонати на високоскоростен интернет.

Нарастване от само 1.7% бележи пазарът на софтуерни приложения, ориентирани към бизнеса, достигайки 18.22 млн. долара през 2008 г. Анализът се реализира за поредна година от IDC и за първи път от няколко години показва по-малък от двуцифрен растеж за този сегмент от софтуерния пазар в България. Пониският ръст се дължи основно на оттегляне на големите играчи (големи корпоративни клиенти и държавната администрация) от покупките поради насищане и пренасочване на инвестиции. Средните и малките предприятия не могат да компенсират обема на пазара в реални стойности, въпреки че като брой реализирани проекти е възможно да има нарастване. Може да се очаква същата тенденция да продължи и през тази година, дори в по-силна степен, основно заради глобалната криза във всички икономически сектори.

Спад в електронните разплащания през системата ePay* се наблюдава през третото тримесечие на 2009 г. Намалението е в рамките на 11.4%, като общата сума, преминала през системата за периода, е 32.4 млн. лв. Въпреки намаления обем има ръст в броя трансакции и те достигат 758 хил. за трите месеца.

* Epay.bg (<http://epay.bg>)

През 2008 г. общата сума от всички трансакции, обработени от Банковата организация за разплащания с използване на карти (БОРИКА), отбеляза ръст на годишна база от 21.2%, до близо 11 млрд. лева.

Туризъм

Брой на туристите и приходи от туризъм. По данни на НСИ приходите от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване през второто тримесечие на 2009 г. са с 11% по-малко в сравнение със същия период на миналата година и достигат 155.6 млн. лв. Приходите от реализирани нощувки на чужди граждани намаляват с 14.9% до 103.4 млн. лв. През второто тримесечие на 2009 г. в страната са функционирали 3015 средства за подслон и места за настаняване с над 10 легла - хотели, мотели, къмпинги, хижи и други места за краткосрочно настаняване. Общият брой на средствата за подслон и местата за настаняване се увеличава с 382 (14.5%) в сравнение със същия период на 2008 г., като най-голямо е увеличението в групата на "други места за краткосрочно настаняване" - с 257 (25%), следвани от хотелите - със 115 (7.8%). Общият **брой на реализираните нощувки** във всички средства за подслон и места за настаняване през второто тримесечие на 2009 г. намалява със 747.8 хил. (16.4%) в сравнение със същия период на 2008 г. и достига 3.8 млн. нощувки.

През второто тримесечие на 2009 г. броят на реализираните нощувки от **български граждани** в средствата за

подслон и местата за настаняване намалява със 108.7 хил. (7.1%) спрямо второто тримесечие на 2008 г. и достига 1.4 млн. По-съществено намалява броят на реализираните нощувки от **чужденци** - с 21.1%. Повече нощувки са реализирали гражданите на: Китай - с 30.7%, Словения - с 22.2%, Румъния - с 13.5%, Литва - с 12.7%, Испания - с 12.4%, Чехия - с 11.8%, и други. Намаляват нощувките на чужди граждани в средствата за подслон и местата за настаняване от: Исландия - с 82.4%, Белгия - с 50.5%, Естония - с 50.4%, Ирландия - с 47.8%, Австрия - с 46.8%, Словакия - с 41.6%, Дания - с 41.2%, и други.

Общият брой на пренощуващите лица през второто тримесечие на 2009 г. намалява със 168.9 хил. (12.7%) и достига 1.1 млн., от които 54.3% са български граждани. Броят на пренощуващите чужденци намалява с 84.6 хил. (13.8%) спрямо същия период на предходната година, като най-висок е дялът на нощувалите граждани от Германия (17.5%). Почти всички чужди граждани (99.3%) са предпочели да нощуват в хотели.

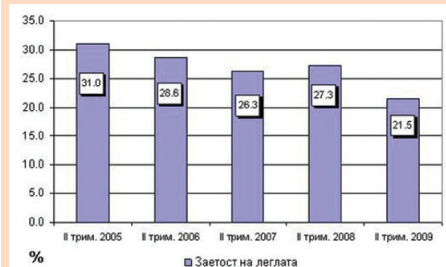
През второто тримесечие на 2009 г. общата заетост на леглата в средствата за подслон и местата за настаняване е 21.5%, което е с 5.8 пункта под регистрираната за същия период на предходната година.

Пътувания на български граждани.

По данни на НСИ през второто тримесечие на 2009 г. 1.2 млн. български граждани са пътували в страната или в чужбина. В сравнение със същия

период на 2008 г. общият брой на пътувалите лица се увеличава с 6.3%. Броят на пътувалите в страната нараства с 16.8%, докато броят на пътувалите в чужбина намалява с 30%. Основната част от лицата, пътували в страната или в чужбина, са посочили като причина за своето пътуване "почивка и екскурзия" и "посещение на близки". Относителният дял на пътувалите в чужбина на почивка и екскурзия е 47.8%, а на пътувалите в страната със същата цел е 42.8%. През второто тримесечие на 2009 г. най-много са пътували хората на възраст между 25 и 44 години - 45.4% от общия брой пътували лица с лична цел и 59.6% от пътувалите с професионална цел. Структурата на разходите за туристически пътувания по видове през второто тримесечие на 2009 г. показва, че най-голям е относителният дял на разходите за храна - 40.8% от всички разходи за туристически пътувания в страната, и разходите за транспорт - 37.5% от всички разходи за пътувания в чужбина. През второто тримесечие на 2009 г.

Фигура 17. Заетост на леглата в средствата за подслон и местата за настаняване, %

Източник: НСИ

едно лице е похарчило средно 168.9 лв. по време на своето лично пътуване в страната и 411.8 лв. за пътуване в чужбина. Същевременно разходите на едно лице за професионално пътуване са средно 119.4 лв. в страната и 884.2 лв. в чужбина.

Оценка на летния сезон. Поради световната икономическа криза предварителните прогнози за летния сезон бяха силно негативни - очакваше се сериозен спад на туристите и приходите от туризъм (с около 20-30%). Действително експертите оценяват отминалия сезон като труден и напрегнат, но спадовете не са така драматични. По предварителни данни на МИЕТ намаляването на приходите от туризъм през първото полугодие е около 7-8% в сравнение със същия период на миналата година. Наред с глобалната икономическа криза причините за това са лошата пътна инфраструктура, неефективната реклама и трудностите при концесионирането на плажовете. Характерно за отминалия летен сезон е, че делът на записванията в **последния момент** (last minute) е бил преобладаващ - около 30-40% от продажбите през 2009 г. при 10-15% през 2008 г. За някои хотели тези записвания достигат до 50%. Основна причина за това е, че голяма част от туристите решаваха в последния момент кога и къде ще почиват, изхождайки от несигурността за финансовото си състояние. Освен това намаленията на цените за записвания в последната минута достигаха до 20-25%, което беше и сериозен стимул да се изчак-

ва с резервациите. Трябва да се отдаде дължимото на българските граждани, които предпочетоха през лятото да останат в страната, така както беше през зимата, и по този начин до голяма степен "спасиха" сезона.

Организационни и законодателни промени. През последните години представителите на туристическия отрасъл многократно отправяха предложения за създаване на отделно Министерство на туризма, което да се занимава с проблемите на този важен за икономиката сектор. Това не се случи и при новото правителство, което предложи промени в Закона за туризма, според които Държавната агенция по туризъм (ДАТ) ще бъде закрыта и правоприменик на дейността ѝ ще стане Министерството на икономиката, енергетиката и туризма, в което се създава направление по туризъм с ресорен заместник-министър. Измененията бяха приети на първо четене от Народно събрание. Предвижда се към министъра на икономиката, енергетиката и туризма да премине и Националният съвет по туризъм, както и експертната комисия по регистрация на туроператори и туристически агенти и експертната комисия по категоризация на туристически обекти.

Решението за закриване на ДАТ не се приема еднозначно от експертите и работещите в отрасъла, тъй като очакванията са, че по този начин туристическата дейност ще бъде подценена. В туристическите среди се чуват предложения за разработване на изцяло нов Закон за туризма, дру-

ги пък считат, че не е необходим нов закон, а трябва да се направят промени в стария, така че експертите не са единни в позициите си. Ще се търсят възможности за по-активно въвлечане на бизнеса и неправителствените организации в управлението на отрасъла. Така например според експерти регистрацията на туроператорската и агентската дейност, както и категоризацията на туристическите обекти трябва да се правят от неправителствена организация, създадена по Закона за туризма. В момента има 58 организации, регистрирани в Агенцията по туризъм, които обаче са с незначителна членска маса и не могат да представляват всичките 2234 регистрирани туроператори и туристически агенции. Неправителствената организация, която получи правото да регистрира и категоризира туристически обекти, ще води регистър на законните обекти, каквато е световната практика, и по този начин отрасълът може да се саморегулира и контролира.

Селско стопанство **Състояние на отрасъла**

Големите очаквания, че земеделието може да се окаже печелившият от кризата отрасъл, който да успее да компенсира донякъде загубите в промишлеността и да увеличи дела си в икономиката, не се оправдаха. Свитото потребление и затегнатото кредитиране в резултат на глобалната криза, както и проблемите с получаването на европейските субсидии възпрепятстват реализирането на

идеята за създаване на модерно земеделие и развитие на конкурентоспособно производство, основано на модерна и високоефективна техника, съвременни агротехнически практики и грижовно отношение към природните ресурси. В резултат на всичко това *създадената добавена стойност в отрасъла* бележи спад с 5.8% за полугодieto на 2009 г. в сравнение със същия период на 2008 г. и делът му в съвкупната БДС пада на 5% (при 6.3% една година по-рано), а в БВП - на 4.3% при съответно 5.2%. Липсата на стратегия за развитието на земеделието, на програма за съобразяване с планираните изменения в общата селскостопанска политика на общността и на нормативни стимули за реструктуриране на стопанствата и пренасочване на производството към по-рентабилни за структурата на съответното стопанство дейности не позволява да се повиши ефективността на производството в сектора като цяло.

Кризата предизвика не само намаляване на потреблението, но и оскъпяване на *реколтата*. Произведеното през годината зърно се оказва с изключително висока себестойност заради високите цени на горивата и торовете по време на сеитбата и обработката на площите. Недостатъчното наторяване с цел намаляване на разходите, както и засушаването през пролетта се отразиха върху добивите и качеството на зърното. Прибраното количество пшеница е около 3.5 млн. тона при 4.3 млн. тона през 2008 г., като само 1/3 от нея е

с добри хлебопекарни качества. Поради кризата реализирането на произведеното зърно както на вътрешния, така и на външния пазар е затруднено и цените се сринаха до нивата на интервенция в общността (около 200 лв. за тон). По-лошото е, че високата себестойност на произведената продукция и ниските изкупни цени възпрепятстват есенната сеитба - очаква се засетите площи тази есен да бъдат по-малко поради невъзможността на част от стопанствата да покрият разходите за сеитбата.

Подобно е положението и при гроздето, където свитото потребление и слабият износ не осигуриха необходимите оборотни средства на винопроизводителите за изкупуване на новата реколта. Изкупните цени се сринаха до около 1/3 от миналогодишните и поради факта, че много винопроизводители започнаха сами да произвеждат необходимото им за преработка грозде и не се нуждаят от предлаганото на пазара. Като цяло гроздовата реколта се оценява на над 300 хил. тона, при това с много добро качество.

В условията на затруднено финансиране *пазарът на земя* е почти замрял. Това положение дава възможност на големите фондове за земя, притежаващи вече над 720 хил. дка, да насочат усилията си към по-ефективното управление на тези площи. Дейността им се пренасочва от купуване и окрупняване на парцелите към отдаване под аренда и обработка на площите. Делът на отдадената

от фондовете земя за обработка надхвърля 70% и продължава да се увеличава. Това, както и заявката на новото правителство да внесе законови промени за ускоряване на комасацията на земеделската земя дава надежда за по-добри резултати в земеделието в близко бъдеще.

Политика в областта на земеделието

Най-големият удар върху земеделието нанесе неспособността на политици, администрация и производители да се възползват от възможностите, които предоставя европейската подкрепа за земеделието, с което конкурентоспособността на българското земеделие на европейския пазар намалява още повече. В продължение на година и половина 140 млн. евро по *програма САПАРД* останаха замразени, бенефициентите по одобрените над 300 проекта затънаха в дългове към банките, които трябваше да бъдат покрити със замразените субсидии, и държавата търсеше всевъзможни решения за справяне с проблема. Размразяването на средствата от средата на септември не премахва проблемите автоматично, тъй като проверките по изрядността на проектите продължават.

За съжаление практиката на последваща реакция и работа на парче без програма за цялостно съобразяване с общата селскостопанска политика на ЕС не дава желания резултат. Договорените с толкова усилия *преходни периоди* не се използват за истинско реструктуриране на про-

изводството и в крайна сметка се стига до необходимост от ново удължаване на сроковете. Това важи най-вече за животновъдството (в частност за *млечния сектор*) и тютюнопроизводството. Институциите не съумяха да организират и стимулират млекопроизводителите да подобрят качеството на млякото, за да отговорят на европейските норми. Не беше изградена така необходимата система за регистриране на животните, за да могат животновъдите да получават субсидии за тях. Затова една от антикризисните мерки на новото правителство залага на спешно акредитиране на идентификационната система за селскостопански животни и нотификация пред ЕК, за да се реализира възможността за изплащане на субсидии на глава добитък, а не само на декар обработваема площ. Още повече че тази възможност е със срок до 2011 г. България получи удължаване на срока до 2011 г. за онези 83 хил. ферми, които все още не могат да се справят с евронормите за качествено мляко. Одобрено е и предложението за създаване на механизъм за изкупуване от държавата с финансов ресурс от общността на нереализираните от стопаните млечни квоти и тяхното преразпределяне. Отсрочката се отнася само за животновъдните ферми, но не и за мандрите. Проблемите в сектора обаче остават и поредното удължаване на срока само отлага решаването им без наличието на цялостна стратегия и програма за развитието му, както и без осигуряване на необходимия фи-

нансов ресурс.

Програмата за развитие на селските райони е почти блокирана, тъй като с подадените досега проекти са заявени искания за субсидии, които значително надхвърлят определения бюджет до края на действието на програмата. Тук са включени две много важни за развитието на земеделието мерки - за подкрепа на младите фермери и за покупка на селскостопанска техника. Фонд "Земеделие" (ФЗ) преговаря с ЕК за реструктуриране на програмата и насочване на ресурса към най-търсените мерки. Налага се и известно реорганизиране на работата на Разплащателната агенция, която поради липса на административен капацитет не е в състояние да обработва в срок подадените проекти. В момента близо 10 хил. проекта отлежават в агенцията и най-вероятно ще се простят с част от субсидията, тъй като от 1 януари 2010 г. процентът на съфинансиране от европейския фонд намалява.

Търсят се възможности за по-активно включване на банките във *финансирането* на земеделието. Българската банка за развитие (ББР) вече предостави на земеделските производители кредитен ресурс от 80 млн. лв. До края на август 14-те търговски банки, договорили кредитни линии с ББР, са одобрили 517 кредита на обща стойност 72 млн. лв., или 90% от целия ресурс. ФЗ подготвя подписването на меморандум с Асоциацията на търговските банки за опростяване на процедурите за кредитиране на земеделските стопани

при финансиране на одобрени проекти по Програмата за развитие на селските райони. Ще бъдат разработени конкретни схеми за съвместна дейност, а банките ще предложат пакети за кредитиране на земеделците.

Регионална политика и европейски фондове

Мониторингов доклад на ЕК. През последните месеци в областта на регионалната политика и усвояването на средства от европейските фондове протичат динамични промени. В края на юли **ЕК представи новия мониторингов доклад** за извършеното от българското правителство за преодоляване на проблемите в процеса на усвояване на средствата и реформи в редица важни области като борба с корупцията и организираната престъпност. Като цяло докладът, въпреки че отчита известен напредък, е критичен за България. ЕК отбелязва ускорение на "техническо равнище" на реформата в съдебната власт и борбата с корупцията в сравнение с доклада от юли 2008 г. Ефектът на предприетите мерки от българските власти обаче се оценява като "ограничен". Като основен проблем се посочва липсата на широк политически консенсус и политически ангажимент за провеждане на реформите за борба срещу корупцията и организираната престъпност. Отбелязват се усилията на отделни фигури в съда и прокуратурата. Като цяло ЕК отбелязва добра инерция на реформи в България и Румъния, но поради недостатъчния напредък ме-

ханизмът на наблюдение ще продължи и през лятото на 2010 г., когато ще излезе следващият доклад. Към България са отправени 21 препоръки, а към Румъния - 16. Основната разлика между двете страни е, че България е наблюдавана и за борбата с организираната престъпност. В доклада се посочва, че на практика все още не е започнала сериозна реформа на съдебната власт, за което е необходим дългосрочен и категоричен политически ангажимент. ЕК препоръчва да продължат усилията за уеднаквяване на съдебната практика, цялостна преработка на наказателната политика за ускоряване на производствата и избягване на присъди под минимума, преразглеждане на кадровата политика на ВСС и съобразяване с препоръките на съдебния инспекторат. По отношение на борбата с организираната престъпност и корупцията се препоръчва създаването на постоянно действащи независими разследващи екипи, насърчаване на вътрешните проверки, по-активно прилагане на Закона за конфликт на интереси, улесняване на дейността по отнемане на незаконно придобитото имущество, защита на лицата, подаващи сигнали за корупция, както и мониторинг на прилагането на всички мерки.

Новото правителство обяви, че ще положи максимални **усилия**, за да изпълни препоръките на ЕК. В началото на септември беше представен план за радикална реформа на съдебната система, борбата с корупцията и организираната престъпност. Пла-

нът за реформи включва 57 мерки, които съответстват на критиките от последния доклад на ЕК. Най-радикалните идеи засягат комисията "Кушлев" - целта им е да се съкратят сроковете за отнемане на незаконно придобито имущество и отделянето на тези процедури от бавния наказателен процес. Мерките предвиждат и разширяване на обхвата и промяна на Закона за конфликт на интереси - ще бъде създадена централна система за докладване на конфликта на интереси в администрацията. Създават се специални екипи между МВР, прокуратурата и ДАНС, които ще се занимават с три вида престъпления - злоупотреби с европейски фондове, корупция по високите етажи на властта и организираната престъпност. Планът на правителството предвижда и промени в Закона за специалните разузнавателни средства, в данъчното законодателство, промяна на правилата за избор на магистрати, изработване на нов Наказателен кодекс и постоянен мониторинг на предприетите мерки. Всички промени в законодателството, без новия Наказателен кодекс, трябва да бъдат осъществени до края на януари 2010 г. Министерството на правосъдието ще има отговорността да изготвя месечни и годишни отчети за извършените дейности.

Оперативни програми. Съществуват сериозни проблеми с усвояването на средства от европейските фондове - по четири оперативни програми ЕК има забележки и връща оценките им за съответствие. Става дума

за програмите: "Транспорт", "Техническа помощ", "Административен капацитет" и "Конкурентоспособност". След като бъдат направени съответните корекции в оценките за съответствие и бъдат отново върнати за разглеждане, ЕК поема ангажимент до 2 месеца да се произнесе дали да отпусне парите или не. По тези оперативни програми са извършени предварителни плащания и по тази причина, ако те бъдат отменени, България ще трябва да възстанови средствата. ОП "Транспорт" е с най-голям бюджет - над 2 млрд. евро, следва "Конкурентоспособност", по която са предвидени 1.1 млрд. евро. "Техническа помощ" и "Административен капацитет" са най-малките, съответно по 48 млн. евро и 181 млн. евро. До момента по ОП "Административен капацитет" са изразходвани 62 млн. лв., а са сключени договори за близо 140 млн. лева.

Ако не се ускорят процесите по успешното използване на средства от европейските фондове, има опасност страната да загуби сериозен финансов ресурс. Правилата за тяхното използване предвиждат в средата на всеки бюджетен период (в случая това е 2010 г.) ЕС да прави преглед на изпълнението на бюджета и ако се установи, че някоя страна членка има ниска усвояемост на структурните фондове, парите за нея се намаляват и се прехвърлят към други държави, които са показали по-голяма ефективност в този процес. Това означава, че дори и българското правителство да положи максимални

усилия за усвояване на средствата, това няма да гарантира, че те няма да бъдат намалени и да поставят България в още по-неизгодна позиция, когато започнат преговорите за следващия бюджетен период 2014-2020 година.

Основният проблем при оценката на съответствието е свързан с ниския административен капацитет на одитното звено, работещо хоризонтално за всички оперативни програми, което беше трансформирано в изпълнителна агенция "Одит на средствата от ЕС". Затруднения има и със системата ИСУН - информационната система, която трябва да съдържа пълна информация за проектите по всички оперативни програми. Това означава, че независимо колко добре върви дадена оперативна програма, парите по нея ще бъдат спрени, докато не се преодолее този проблем.

Програма САПАРД. В резултат на предприетите действия за по-голяма прозрачност и активност при използване на средства от европейските фондове, през септември ЕК обяви, че ще възстанови спрени плащания за България по програма САПАРД в размер на 110 млн. евро, като 19 млн. евро се размразяват незабавно (става въпрос за проекти без нарушения, които вече са представени в ЕК). Останалите проекти предстои да се представят в Брюксел за изплащане на още около 90 млн. евро. Парите по три мерки за земеделие на стойност 140 млн. евро бяха спрени през 2008 г. заради множество открити от

ЕК нарушения в Държавен фонд "Земеделие" при одобряването на проекти, както и за злоупотреби от страна на бенефициентите с евросредства. След като средствата бъдат деблокирани, ще бъдат положени максимални усилия за тяхното усвояване до края на годината.

Персонални и организационни промени. Правителството направи както персонални, така и организационни промени с цел подобряване на работата с европейските фондове. Беше създадено специално звено към МС за работа с европейските фондове (Съвет по управление на средства от ЕС). Новото звено ще има контролни, изпълнителни и координационни функции при управлението на еврофондовете. Това изискване е поставено от ЕК при разговорите с представители на новото правителство. Звеното ще носи пряка отговорност и по този начин се очаква комуникацията да бъде по-добре координирана и централизирана. Става дума не за свръхцентрализация, а за засилен контрол, централизирано разработване на методически указания и превенция на корупцията. Друга мярка в процеса на подобряване на усвояването на средства от европейските фондове е разработването на екшън планове по отделни проекти, което означава, че има определени отговорни лица за всеки един проект и варианти за действие в конкретни ситуации.

Оценка на ефектите от успешно усвояване на европейските средства. Успешното усвояване на средства от

европейските фондове може да има голям положителен ефект върху българската икономика, ако предвидените средства бъдат оползотворени изцяло. Това е констатирано в анализа на ефектите върху икономиката и бюджета от усвояването на фондовете от ЕС за периода 2010-2015 г., който е част от Средносрочната фискална рамка за периода 2010-2015 г., представена от Министерството на финансите. При анализа са разработени два алтернативни сценария. Първият е изграден върху допускането, че не се предвижда навлизане в икономиката на средства от ЕС през периода 2010-2015 г. Другият сценарий е основан на предположението за цялостно усвояване на средствата от бюджета на ЕС. Разликата между прогнозираните стойности на макроикономическите променливи в двата сценария представлява влиянието на европейските фондове върху българската икономика. Получените резултати показват, че сред-

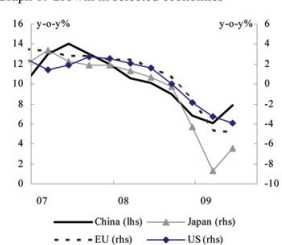
ният ръст на БВП за периода 2010-2015 г. е 2.7% при първия сценарий и 3.8% при втория. Това означава, че положителният ефект от използването еврофондовете е допълнителен ръст на БВП от 1.1%. Положителното влияние на еврофондовете върху брутните инвестиции в икономиката е 2.9 процентни пункта, а средният размер на инфлацията за периода 2010-2015 г. би бил 2.7% при първия сценарий и 2.8% при втория. Износът на стоки и услуги от България в номинално изражение също ще бъде повлиян от използването на европейските средства. Износът на стоки би нараснал със 7.7% при първия сценарий и с 8.6% при втория. Според прогнозните данни еврофондовете може да имат голям положителен ефект и върху безработицата - при първия сценарий заетите в икономиката за изследвания период биха били около 2.96 млн. души, а при втория сценарий - 3.2 млн. души, т.е. разликата е 259 хил. души.

Приложение

Избрани графики с прогнози на ЕК към 14.09.2009

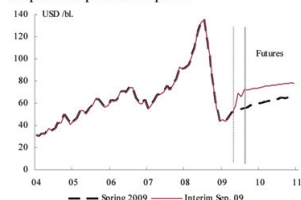
Графики за ЕС и други водещи страни

Graph 1: Growth in selected economies

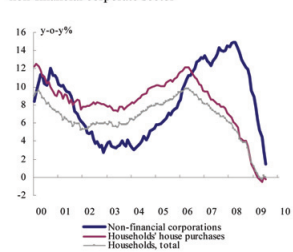
Source: Commission services.

Graph 2: Oil price assumptions

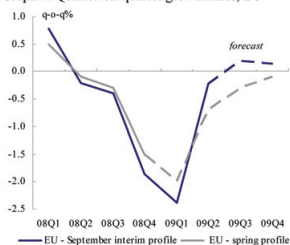
Source: Ecowin and Commission services.

Graph 3: Bank lending to households and to the non-financial corporate sector

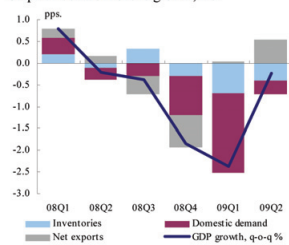
Source: ECB.

Graph 4: Quarter-on-quarter growth rates, EU

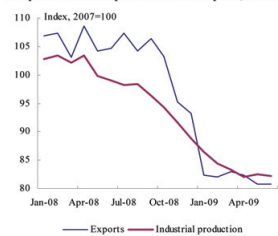
Source: Commission services.

Graph 5: Contributions to growth, EU

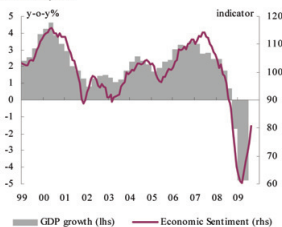
Source: Commission services.

Graph 6: Industrial production and exports, euro area

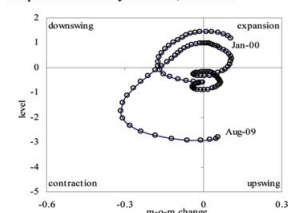
Source: Commission services.

Graph 7: GDP growth and Economic Sentiment Indicator, EU

Source: Commission services.

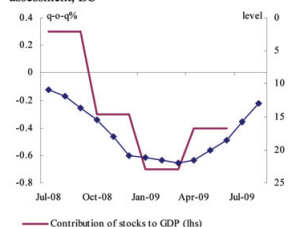
Graph 8: Business cycle tracer, euro area

Note: The business cycle indicator is made up from a weighted average of the five principle components from the survey series conducted in industry, services, building, retail trade and consumers.

Source: Commission services.

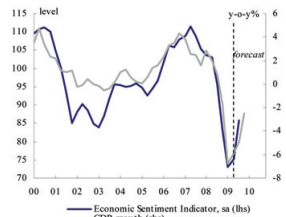
Graph 9: Stocks: growth contribution and assessment, EU

Source: Commission services.

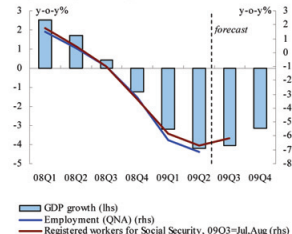
Графики с прогнози за седемте най-големи икономики в ЕС

Graph 13: Germany – economic sentiment and GDP growth

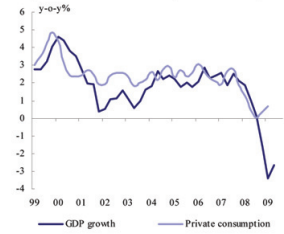
Source: Commission services.

Graph 14: Spain – employment and GDP growth

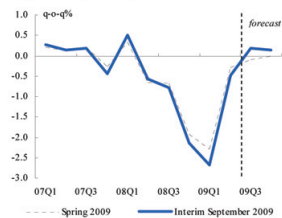
Source: INE and Social Security Institute.

Graph 15: France – GDP and private consumption

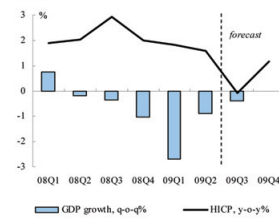
Source: Ecwin.

Graph 16: Italy – GDP growth

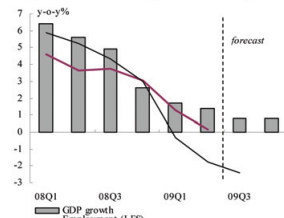
Source: Commission services.

Graph 17: The Netherlands – GDP growth and inflation

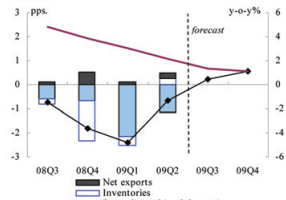
Source: Commission services.

Graph 18: Poland – employment and GDP growth

Source: Polish statistical office and Commission services.

Graph 19: The United Kingdom – contributions to quarterly GDP growth and inflation

Source: Commission services.

Източник: Interim forecast, September 2009
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15864_en.pdf

91% от абонатите ни
са с висше образование

91% си пазят старите
броеве на „Мениджър“

95% споделят своя
„Мениджър“ с колега,
приятел или член на
семейството

* Данните са от online проучване на „Мениджър“

Тел. 02/983 13 05,
e-mail: adv@manager.bg, www.manager.bg

МЕНИДЖЪР.